

A nonprofit szektor szerepe a régiókban

Tartalom

Bevezetés.....	2
Összefoglalás.....	3
A nonprofit szektorba tartozó szervezetek köre.....	5
A nonprofit szervezetek számának alakulása.....	7
A működés szervezeti keretei.....	10
A nonprofit szervezetek aktivitása, gazdálkodása	17
Aktivitás	17
Bevételek.....	19
Pályázati források	22
Kiadások.....	24
Foglalkoztatottak, önkéntesek a nonprofit szervezeteknél	28
A foglalkoztatottak jellemzői	28
Önkéntesek	33

Táblázatok

Módszertan

Megjegyzések

Jelmagyarázat

További információk, adatok (linkek)

Bevezetés

A nonprofit szektor azokat a társadalmi öntevékenységet folytató szervezeteket és önszerveződéseket foglalja magában, melyek tevékenységüket nem a megszerezhető profit érdekében, hanem valamely közösség szükségleteinek kielégítése céljából végzik. A nem profitorientált tevékenység, az önkéntes munka segítségével a társadalmi szükségletek, szociális problémák közvetlen kielégítésére, kezelésére nyílik lehetőség.

A közösségi kezdeményezések gyakoriságából a társadalmi kapcsolatok szoros-ságára, a szolidaritás erősségére, az egyének közötti együttműködés fejlettségére lehet következtetni. A magyarországi nonprofit szektor folyamatosan bővül, az általa ellátott feladatok fontosságát az elért bevételek nagyságának és a foglalkoztatott létszám növekedése, tevékenységük széles skálája is jelzi.

Kiadványunkban a nonprofit szervezetek jellemzőiben megfigyelhető területi különbségekre helyeztük a hangsúlyt. Részletesen szólunk a szervezeti struktúrában az egyes régiók között megfigyelhető eltérésekről, a nonprofitok tevékenységének jellegéről, kiterjedtségének jellemzőiről. Külön fejezetben mutatjuk be a szervezetek aktivitását, az általuk elért bevételeik nagyságát, összetételét, a ráfordításaikat, valamint a szektorban foglalkoztatottak jellemzőit, az önkéntes munka szerepét.

Összefoglalás

A magyarországi nonprofit szektor növekvő szerepét a szervezetek számának bővülése, valamint a bevételek és a foglalkoztatottak ennél is nagyobb növekedése jelzi. A szektort jelentős területi koncentráció jellemzi, legnagyobb hányaduk ugyanis közép-magyarországi székhelyű, a többi régió súlya számottevően kisebb. Tízezer lakosra jutó számuk tekintetében már nem kimagasló a központi térség helyzete, azonban itt is az átlagosnál nagyobb értékkel találkozhatunk, ami még Dél-Dunántúlról is elmondható, a relatíve legkisebb civil aktivitás pedig Észak-Alföldön figyelhető meg.

Működésük keretében a nonprofitok döntő része mindenütt az alapítványokat és az egyesületeket összefoglaló klasszikus civil szervezeti formát választotta. Ez jelentősen befolyásolja tevékenységük célját, valamint annak földrajzi kiterjedését, illetve az elért bevételek nagyságát is. Ezen szervezetek ugyanis tevékenységükből adódóan jellemzően kisebb bevételi forrásból gazdálkodnak és jórészt a helyi közösségek érdekében működnek.

Ebből következően a szervezetek meghatározó része minden régióban kulturális, sport, szabadidős vagy oktatási célokat szolgál. Ezen túl jelentős számban látnak el egészségügyi feladatokat, vagy tevékenykednek a szociális ellátás, illetve a településfejlesztés területén. A régiók közül a közép-magyarországi szervezeteket az átlagosnál szerteágazóbb tevékenység jellemzi, ezzel szemben a Közép-Dunántúlon a legnagyobb a profilbeli koncentráció.

A szektor döntő része helyi hatókörben végzi tevékenységét, ami Közép-Magyarország kivételével minden régióra jellemző. Jogi forma alapján ez elsősorban a klasszikus civil szervezetekről mondható el, a kisebb számú egyéb nonprofitok között nagyobb arányban találunk országos hatókörű szervezeteket. Összességében a legtöbb országosan tevékenykedő nonprofit közép-magyarországi székhellyel rendelkezik.

A nonprofit szervezetek létrejöttét a jogszabályi és a gazdasági-társadalmi környezet alapvetően befolyásolja. A szektorban tevékenykedők kevesebb mint tizede már a rendszerváltáskor is működött, 1990 után azonban jelentősen megnőtt az újonnan létrejött nonprofitok száma. Alapításuk célját hazánk európai uniós csatlakozása révén megnyíló pályázati lehetőségek is nagymértékben befolyásolták.

2010-ben a vizsgált szervezetek túlnyomó része pénzügyi értelemben véve aktívan működött, azaz voltak bevételei és/vagy kiadásai. A nyugat-dunántúli és a dél-alföldi szervezetek a legaktívabbak, ellenben Közép-Magyarországon, Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön az inaktívak hányada meghaladta az átlagost.

A nonprofit szektor bevételei egy évtized alatt jelentősen növekedtek, s a szervezetek túlnyomó része képes valamekkora forrás elérésére. Az összeg területi eloszlása viszont egyenetlen, ugyanis hattizedét a közép-magyarországi nonprofitok realizálták. Jogi forma alapján kis számukkal ellentétben a bevételek meghatározó része az egyéb nonprofitokhoz került. Mindezt az egy szervezetre jutó bevételek kimagasló nagysága is jelzi.

A szektor finanszírozásában az állami támogatások szerepe jelentős, a bevételek több mint kétötöde e forrásból származott. Ez az arány négy régióban (Közép- és Nyugat-Dunántúlon, Észak-Magyarországon, valamint Észak-Alföldön) számottevően nagyobb az átlagosnál. Mindemellett az alaptevékenységből származó források súlya a legszámottevőbb.

A nonprofitok céljaik elérése érdekében rendszeresen vesznek részt különféle pályázatokon. 2010-ben a szektor közel háromtizede nyert ilyen forrást, ami az összes bevétel tizedét képviselte. Jogi formájukból, tevékenységük jellegéből adódóan a pályázati bevételek közel felét a klasszikus civilek realizálták, egy szervezetre vetítve azonban az egyéb nonprofitok jóval sikeresebbnek tekinthetők, mivel egy nyertes pályázó az átlagos összeg majd kilencszeresét érte el körükben. A különböző kiírások legaktívabb résztvevőinek a gazdaságfejlesztéssel, a szociális ellátással foglalkozók, illetve az oktatási és kulturális tevékenységet folytató szervezetek tekinthetők.

A szektor kiadásait döntően fenntartási költségekre, valamint az alkalmazottak bérének kifizetésére fordította. 2010-ben a civilek emellett 137 milliárd forint értékben juttattak el adományokat, támogatást mások részére. A kiosztott támogatások háromnegyede különböző szervezetekhez, negyede közvetlenül a lakossághoz került. A támogatások nyújtása a politika, az oktatás, a szociális ellátás, a vallás, a nemzetközi kapcsolatok, valamint a közbiztonság védelme területén működő nonprofitok esetében a leggyakoribb.

Jelentős számuk ellenére a szektor kis hányada foglalkoztat fizetett munkaerőt. Ez alapvetően a tevékenység céljától, a működés jogi kereteitől és az elért bevételek nagyságától függ. A humán kapacitás területi eloszlásában is érvényesül a közép-magyarországi koncentráció, mivel az összes foglalkoztatott több mint négytizede itt dolgozott. Az alkalmazottak döntő részét minden régióban az egyéb nonprofit szervezetek alkalmazták, mely szervezeti stabilitásukból, elért nagyobb bevételükből adódott. Foglalkoztatási szempontból a tevékenységek között kiemelt helyet foglal el az egészségügy, a szociális ellátás, a település- és a gazdaságfejlesztés. A foglalkoztatás formája alapján mindenütt a főállású jogviszonyt preferálják.

A szektor tevékenységében 2010-ben közel 420 ezer önkéntes vett részt, akik zömmel a kultúra, a sport, a szabadidő, hobbi, a szociális ellátás, a közbiztonság védelme és a többcélú adományozás területén működő szervezetek munkáját segítették. A foglalkoztatottal nem rendelkező szervezetek között az átlagosnál gyakoribb az önkéntes segítők munkájának igénybevétele.

A nonprofit szektorba tartozó szervezetek köre

A rendszerváltás nemcsak alapvető gazdasági és társadalmi változásokat eredményezett, hanem jelentős kihívást is adott környezetére számára. Az állam jóléti szerepének átalakulásával választ kellett adni többek között a társadalom részéről újonnan megfogalmazódó gazdasági és életszínvonalbeli kérdésekre. Az erőteljes jövedelmi és szociális differenciálódás megnövelte a különböző érdekcsoportok önszerveződésének igényét. A kihívásokra adott válaszok egyik legkézenfekvőbb eleme így a nonprofit szektor növekedésének és megerősödésének elősegítése volt.

Az Alkotmány és az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény alapján mindenki számára biztosított, hogy törvény által nem tiltott célra, másokkal szervezeteket, illetőleg közösségeket hozzon létre, működtessen és azok tevékenységében részt vegyen.

A nonprofit szektor pontos definiálásával kapcsolatban azonban még ma is folynak viták. A szakirodalmak alapján azonban a hazai gyakorlatban több alapvető kritériumnak és néhány egyéb feltételnek meg kell feleljenek. Legfontosabb, hogy döntően nem profit vezérelte szervezetek, illetve a keletkezett nyereség a tagok között nem osztható fel, a kormányzattól közvetlenül nem függhetnek, és alapvetően stabil, intézményesült keretben kell működniük, vezetéssel, működési szabállyal kell rendelkezniük. Az egyéb tartalmi előírások közé tartozik még az önkéntesség elvének való megfelelés és a közérdekű tevékenység, vagyis a közjó szolgálata. E hazai statisztikai meghatározás alapján például a profitszétosztás tilalma miatt az önkéntes biztosító pénztárak, a hatalmi- és kormányzati jogosítványok szerzésének célja miatt a politikai pártok, az egyedi működési szabályaik miatt pedig az egyházak és szerzetesrendek nem tartoznak a megfigyelt nonprofit szektorba.

A nonprofit szervezetek gazdasági társadalmi szerepe a mai napig fokozatosan nő és már a rendszerváltás utáni néhány év elteltével aktuálissá vált a terület alaposabb feltérképezése. Az 1990-es évek óta számos, korábban az állami és önkormányzati intézmények által végzett tevékenységet vettek át folyamatosan a nonprofitok. Belső szerkezetükben jelentős változások mentek végbe, különösen a klasszikus szervezeteknek tekintett alapítványok és egyesületek mellett megjelenő új típusú (közalapítványok, köztestületek, közhasznú társaságok) civil szerveződéseknek köszönhetően. Ez a folyamat később sem zárult le, hiszen 2007-től már új közhasznú társaság sem alapítható és 2009-ig a korábban bejegyzetteknek is át kellett alakulniuk nonprofit gazdasági társasággá, illetve megszűntek, vagy önkormányzati intézményekké váltak. A Központi Statisztikai Hivatal 1993 óta évente vizsgálja a civil szféra tevékenységét, amellyel nyomon kívánja követni a szektor legfontosabb jellemzőit és különösen fontos kérdésként fogalmazódik meg, hogy mennyire lehet előre jelezni a szolgáltatói ellátórendszerekben elfoglalt szerepének jövőbeni alakulását.

A nonprofit szervezetek definiálásában meglévő különbségek eleve magukban rejtik a szektor méretére vonatkozó meghatározások közötti eltérések esélyét, melyre

a megfigyelésük alapjául szolgáló – céljukban, tartalmukban és karbantartási szabályaikban is eltérő – nyilvántartások pontossága is befolyással van.

A források között az Országos Bírósági Hivatal (OBH) nyilvántartása azokat a társadalmi – köztük nonprofit – szervezeteket követi nyomon, amelyek önálló jogi személyként bejegyzettek és megszűnésüket hivatalosan nem jelentették be. Jegyzéket vezet a politikai pártokról, egyházakról, ugyanakkor nem figyeli meg a nonprofit gazdasági társaságokat és az egyesületeket, akiket a Cégbíróság tart nyilván.

Jelentős számú nonprofitot tartalmaz a KSH gazdálkodó szervezetek regisztere (GSZR) is, amelybe valamennyi adószámmal rendelkező gazdálkodó szervezet belekerül, függetlenül attól, hogy önálló jogi személy vagy nem, és amelynek elsődleges adatforrása a Nemzeti Adó- és Vámhivatal.

A nonprofit szervezetek regisztere (NPREG) statisztikai célokat szolgál, ami magában foglalja az előzők adatait, kiegészülve az évenkénti KSH-adatfelvételtől nyert információkkal.

A nonprofit szervezetek meghatározásával, megfigyelésével kapcsolatban bővebb információ áll rendelkezésre a Központi Statisztikai Hivatal által évenként megjelentetett „Nonprofit szervezetek Magyarországon” című kiadványban.

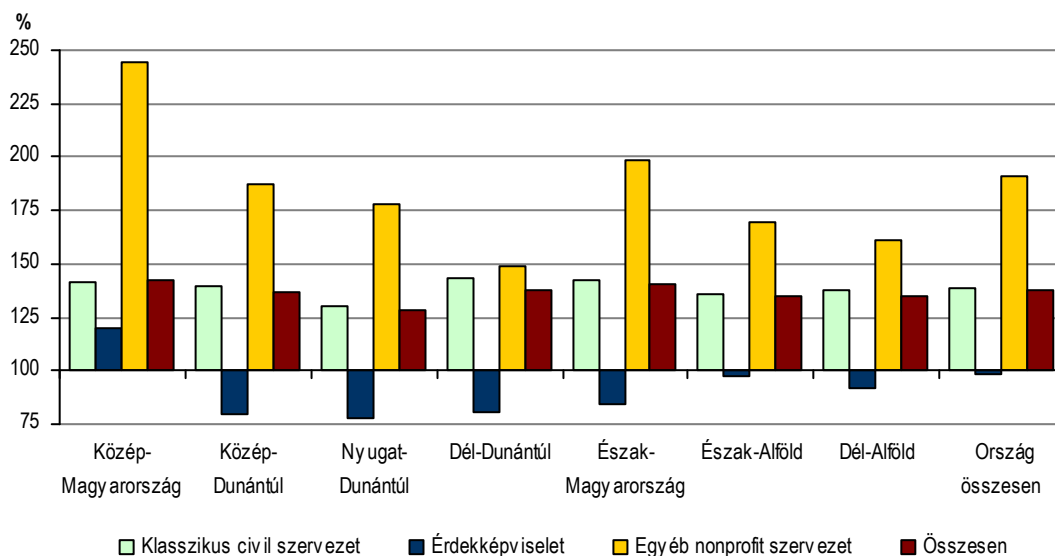
A nonprofit szervezetek számának alakulása

2010-ben 65 ezer nonprofit szervezet működött az országban. Számuk az ezredfordulóhoz viszonyítva közel 18 ezerrel bővült, de az utóbbi éveket az új alapítások mérséklődő tendenciája jellemezte. A tárgyévben létrehozott, és tevékenységet is végző nonprofitok számából eredő növekedés nem tudta ellensúlyozni az ugyanakkor megszűnt és működésüket szüneteltető csökkenő hatását. A szektorban csupán 2 574 szervezet alapítása esett erre az időszakra, ami a szervezetek 4,0%-át jelentette. Az alapítási kedv Közép-Magyarországon és Dél-Dunántúlon volt a legnagyobb, ami az adott régióban működők 4,4%-át, illetve 4,2%-át jelentette. Ezzel szemben Nyugat- és Közép-Dunántúlon a szervezetek mindössze 3,4%-át alapították 2010-ben. A 2000–2009 között alakultak száma ugyanakkor országosan meghaladta a 29 ezret, melyen belül csupán a 2001-ben és 2002-ben bejegyzettek maradt el a 2010. évtől. Az alapításokat véve kivétel nélkül 2010 tekinthető a legkevésbé sikeres esztendőnek a közép- és nyugat-dunántúli, az észak-magyarországi, illetve az észak-alföldi régióban azzal is számolva, hogy a korábbi évek adatai a közben megszűnő szervezetek figyelembe vételével folyamatosan módosultak. A többi térségben a 2000–2004 közötti időszakban az évente bejegyzett nonprofit szervezetek száma sok esetben már nem éri el a 2010-ben alapítottakét.

A szervezetek számának növekedési üteme az évtized során Közép-Magyarországon és Észak-Magyarországon mutatta a legnagyobb, több mint négytizedes dinamikát. A többi térségben a növekedés mértéke 28–38% között szóródott. Közülük a legalacsonyabb mutatóval Nyugat-Dunántúl rendelkezett, míg az országos értéket leginkább Dél-Dunántúl közelítette meg.

1. ábra

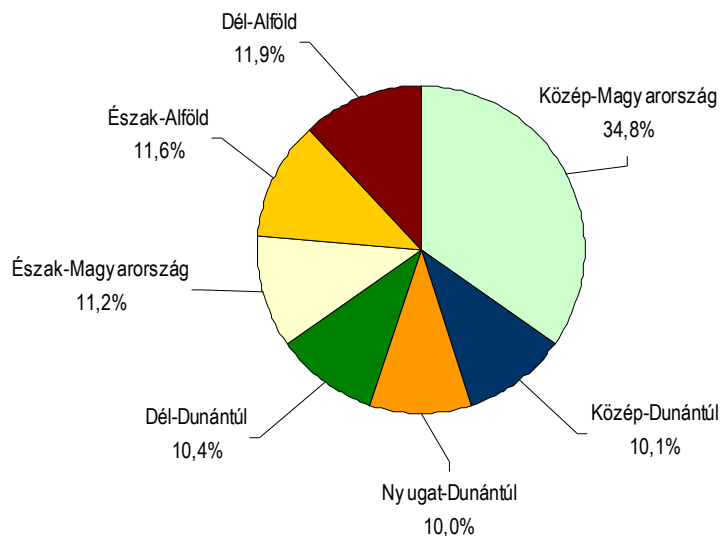
A nonprofit szervezetek számának alakulása szervezeti jelleg szerint, 2010
(2000 = 100,0)

A szervezetek számának területi megoszlásában egy évtized alatt nem történt lényeges változás, de a régiók sorrendje módosult. A legtöbb nonprofit (22 604) továbbra is közép-magyarországi székhellyel rendelkezett, ami a szervezetek 35%-át tette ki. A legkevesebb – az előzőekben mondottakkal összefüggésben – Nyugat-Dunántúlon (6 481) működött, átengedve ötödik helyét Dél-Dunántúlnak, míg a korábban sereghajtó Közép-Dunántúl a hatodikat foglalta el. Az első négy sorrendje ugyanakkor 2000-hez képest nem változott.

2. ábra

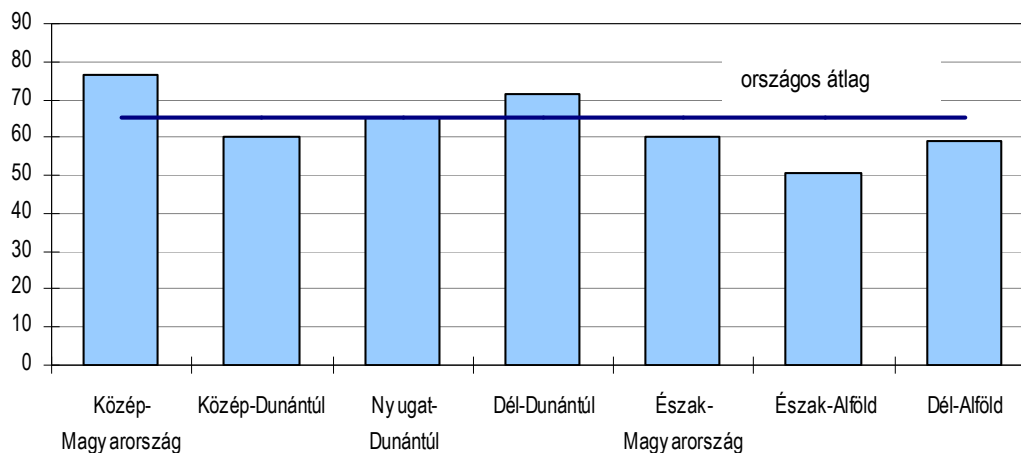
Nonprofit szervezetek számának megoszlása régiók szerint, 2010

Területi összehasonlításban nemcsak a nonprofit szervezetek abszolút száma, hanem a tízezer lakosra jutó értéke is Közép-Magyarországon a legmagasabb (76). A mutató Dél-Dunántúlon (71) haladta meg az átlagot, míg Nyugat-Dunántúlon (65) az országossal megegyezően alakult. Ezzel szemben az Észak-Alföldön a népességre vetített szervezetszám mindössze 51-et ért el. A többi régióban a mutató értéke közel azonos, 59, illetve 60.

3. ábra

A tízezer lakosra jutó nonprofit szervezetek száma, 2010

Szervezeti jellegét tekintve a szektor túlnyomó hányada klasszikus civil szervezetként (alapítvány, egyesület) 6,2–6,2%-a pedig érdekképviselőként (köztestület; szakszervezet, munkavállalói érdekképviselő; szakmai, munkáltatói érdekképviselő; egyesülés), illetve egyéb nonprofit szervezetként (közalapítvány; nonprofit gazdasági társaság; nonprofit intézmény) működött, és területi vetületet véve sem mutatkozott ettől lényegi eltérés. A központi régiót kivéve – ahol a változás hullámzóan alakult – a 2000–2008 közötti időszakot a klasszikus civil szervezetek részarányának növekvő tendenciája jellemezte. A romló gazdasági környezet hatására egy évre rá Nyugat-Dunántúlt és Dél-Alföldet kivéve megszakadt ezt a folyamat, de 2010-ben Nyugat-Dunántúltól eltekintve ismét az előbbi tendencia érvényesült. Mindezek eredőjeként tíz év távlatában ez a szervezeti jelleg csak Közép-Magyarországon nem erősödött.

Az érdekképviselők aránya már a klasszikus nonprofitokénál nagyobb szórást mutatott. A régiók többségében a 2000–2010 közötti időszakot nemcsak súlyuk, hanem számuk folyamatos csökkenése is jellemezte. Ez alól egyedül Közép-Magyarország a kivétel, ahol közel háromszáz szervezetet jelentő növekedés történt, miközben a többi térségben 2–22% közötti csökkenést regisztráltak. A fogyás a dunántúli régiókban volt a legerőteljesebb és Észak-Alföldön a legvisszafogottabb. A főváros és Pest megye alkotta központi térségben az érdekképviselői céllal létrehozott nonprofitok száma tíz év alatt egyötödével nőtt, mely döntően a szakszervezetek, munkavállalói érdekképviselők, valamint a szakmai, munkáltatói érdekképviselők alapításával hozható összefüggésbe. A régiós folyamatok eredőjeként országosan 2,0%-os szervezetszám csökkenés mutatkozott.

Kisebb előfordulásuk ellenére a bevételekből legnagyobb arányban részesedő és a foglalkoztatásban is vezető szerepet betöltő egyéb nonprofit szervezetek állománya 2010-ben meghaladta a 4 ezret. Az ezredfordulót követő tíz év során valamennyi régióban, ha néhány térségben nem is töretlenül, de nőtt a számuk, melynek mértéke országosan az ebbe a szervezeti csoportba tartozóknál volt a legmagasabb, mintegy kilenctizedes. Közép-Magyarországon kiugróan magas, közel két és félszeres, míg a legkisebb változást felmutató Dél-Dunántúlon is másfélszeres volt a növekedés. A szférán belül képviselt súlyuk a más jellegű nonprofitok számának alakulásával összefüggésben hullámzóan változott a tíz év során, de a 2010. esztendő Dél-Dunántúl kivételével jelentőségük érezhető növekedését eredményezte.

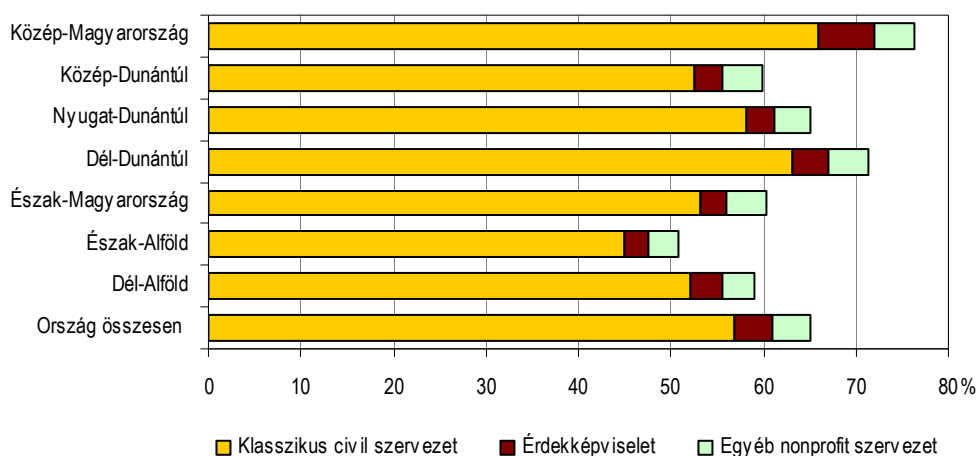
A működés szervezeti keretei

A nonprofit szektor döntő részét 2010-ben a két legelterjedtebb formát, az alapítványokat és az egyesületeket felölelő klasszikus civil szervezetek alkották. A leginkább oktatási, kulturális, sport, illetve szabadidős tevékenységet végző szervezetek részarányát illetően régiós szinten csupán néhány százalékos különbség adódott. Súlyuk Nyugat-Dunántúlon (89%) a legnagyobb, Közép-Magyarországon (86%) pedig a legkisebb. Az összes szervezethez hasonlóan több mint egyharmaduk a főváros és Pest megye alkotta térségben, a három dunántúli régióban egyenként tizedük, Észak-Magyarországon 11, Észak- és Dél-Alföldön pedig egyaránt 12%-uk tevékenykedett.

Szervezeti jelleg alapján a másik két csoportot alkotó érdekképviseltek, valamint egyéb nonprofit szervezetek a szektor egyaránt 6,2%-át képviselték. Itt a területi különbségek valamivel nagyobbak, előbbieket a megfigyelt nonprofitok 4,7–7,9%-os hányadát adták. Ez a szervezeti jelleg Közép-Magyarországon kapta a legnagyobb hangsúlyt, ahol az érdekérvényesítő szerepet vállaló közel 1 800 szervezet a térségi szerveződések 7,9%-át, az országosan így módon működők több mint négytizedét adta. A legkisebb hányadot a Nyugat-Dunántúlon (4,7%) mondhatták magukénak, de nonprofit szektoron belüli arányuk a központi régió kivételével mindenütt átlag alatt maradt. Az egyéb nonprofitok a klasszikus civil szervezetektől eltérően leginkább település- és gazdaságfejlesztési, valamint oktatási és kulturális tevékenységgel foglalkoztak. Az ilyen formában létrehozott szervezetek Közép-Dunántúlon és Észak-Magyarországon a leggyakoribbak, ahol a civil szféra 7–7%-át képviselték. Arányuk mindössze a Dél-Alföldön, Közép-Magyarországon és Nyugat-Dunántúlon nem éri el az átlagost. A nonprofitoknak ebben a csoportjában a központi régió meghatározó szerepe mérsékeltebb, ugyanis kevesebb mint harmaduk itteni székhelyű.

4. ábra

A tízezer lakosra jutó nonprofit szervezetek száma szervezeti jelleg szerint, 2010

Az egyes szervezeti formák régiónkénti alakulásáról pontosabb képet kapunk, ha számukat a népességre vetítve vizsgáljuk. 2010-ben átlagosan 65 nonprofit jutott

tízezer lakosra az országban, ezen belül azonban szervezeti jelleg alapján jelentős területi különbségek tapasztalhatók.

A szektor jogi forma szerinti összetételében az ország minden régiójában az egyesületek túlsúlya érvényesül. Az ezredfordulót követő időszakban számuk jelentősen gyarapodott, így 2010-ben a nonprofitok 54%-át képviselték. Részesedésük a Nyugat- és Dél-Dunántúlon a legnagyobb, míg Közép-Magyarországon a legkisebb, de itt is közelíti az 50%-ot. A szervezetek további jelentős része, több mint harmada alapítványi formában, ezen belül is döntően magánalapítványként működött. Súlyuk a központi régióban kiemelkedő, itt a nonprofitok közel négytizede alapítvány volt, ami főként a főváros szerepével, sűrű intézményhálózatával, potenciális pénzügyi forrásaival van összefüggésben.

1. tábla

**A nonprofit szervezetek számának megoszlása
szervezeti forma szerint, 2010**

Szervezeti forma	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Ország összesen
Alapítvány	39,4	30,4	27,9	27,3	33,9	32,8	31,2	33,7
Közalapítvány	1,2	4,1	3,0	3,2	3,3	2,2	2,5	2,4
Egyesület	47,0	57,1	61,4	61,1	54,1	55,6	56,9	53,9
Köztestület	0,2	0,7	0,4	0,7	0,8	0,3	0,7	0,5
Munkavállalói érdekképviselő	2,1	1,7	1,7	1,2	1,5	1,3	1,4	1,7
Szakmai, munkáltatói érdekképviselő	5,2	2,6	2,5	3,4	2,5	3,6	3,8	3,8
Nonprofit gazdasági társaság	4,4	3,3	2,9	3,1	3,8	4,1	3,3	3,8
Nonprofit intézmény	0,1	0,0	0,1	–	0,1	0,0	0,1	0,1
Egyesülés	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

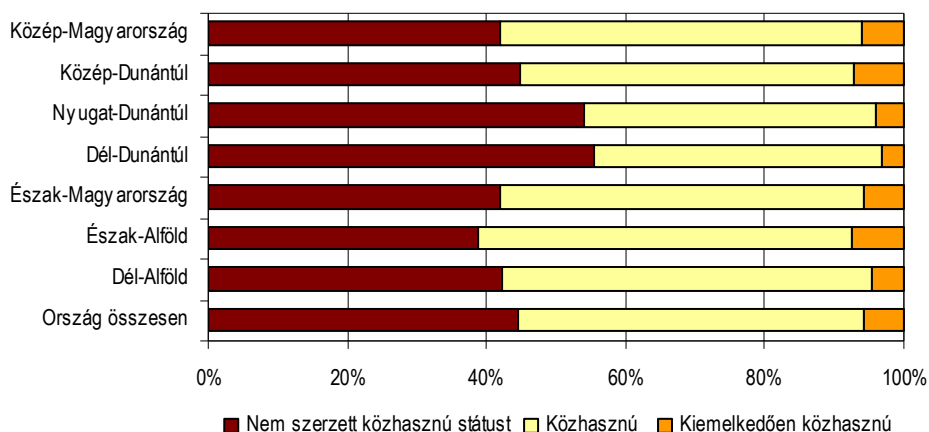
A nonprofitok közhasznúsága döntően a társadalom és az egyén közös érdekeinek kielégítésére irányuló nevesített cél szerinti tevékenység. A klasszikus civil szervezetek országosan 56%-a rendelkezett közhasznú státusszal, ezen belül hányaduk Nyugat- és Dél-Dunántúlon lényegesen kisebb, Észak-Alföldön viszont számottevően nagyobb az átlagosnál. Az összes klasszikus civil szervezet 4,9%-a kiemelten közhasznú besorolást kapott (azaz a szervezet olyan közfeladatot végez, melyről állami vagy önkormányzati szervnek kellene gondoskodnia), a régiók közül arányuk az Észak-Alföldön volt a legnagyobb, 6,7%.

Az egyéb nonprofit szervezetek (melyek a közalapítványokat, a nonprofit gazdasági társaságokat, valamint a nonprofit intézményeket ölelik fel) között lényegesen gyakoribb a közhasznú státusz, ugyanis átlagosan több mint négyötödük tartozott e kategóriába. Arányuk Közép-Dunántúlon és Észak-Alföldön (86%) számottevően felülmúlta az országot. Az előbbiekkal ellentétben, tevékenységükből eredően az

érdekképviseltek döntő része, 83%-a nem szerzett közhasznú státuszt, ami minden régióról elmondható. (A kiemelten közhasznú minősítés 2012. január 1-jén megszűnt, a továbbiakban már csak közhasznú jogállás bejegyzése válik lehetővé.)

5. ábra

A nonprofit szervezetek számának megoszlása közhasznúságuk szerint, 2010

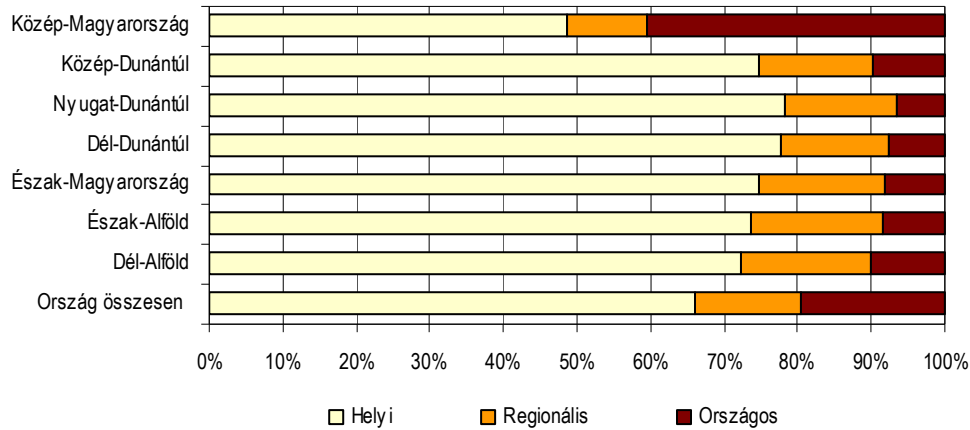
A megfigyelt szervezetek mintegy kétharmada helyi érdekeket képviselt, azaz egy településért, intézményért, vagy valamely konkrét cél elérése érdekében, illetve a lakó-, vagy munkahelyi környezet fejlesztéséért alakult. A régiókban Közép-Magyarország kivételével (ahol az összes nonprofit kevesebb mint fele volt helyi érdekű), ez az arány meghaladta a 70%-ot, s Nyugat- és Dél-Dunántúlon volt a legmagasabb, 78%. A regionális hatókörű szervezetek 14%-os arányt képviseltek, az átlagosnál számottevően nagyobb hányad az észak-magyarországi, valamint a két alföldi régióra volt jellemző. A nonprofitok ötöde országos szinten végezte tevékenységét. Itt azonban az előbbiektől eltérően Közép-Magyarországon kiemelkedő a jelenlétük, ugyanis a nonprofit szervezetek több mint négytizedét képviselték, míg a többi régióban hányaduk nem érte el a 10%-ot sem.

Egyes tevékenységcsoportokban is jól tükröződik a helyi hatókör jellemzően magas aránya. Országosan az összes közbiztonság védelmére létrehozott nonprofit szervezet kilencetizede szolgált helyi érdekeket, ami egyedül Közép-Magyarországon alacsonyabb számottevően ennél. Jó példa erre még a településfejlesztés, a polgári védelem, tűzoltás, vagy az oktatás, sporttevékenység is, ahol az ilyen célokat szolgáló szervezetek négyötöde volt helyi hatókörű. Az egyes régiókat vizsgálva hasonló következtetésekre jutunk, a közbiztonság védelmére létrehozott nonprofit szervezetek Közép-Magyarország kivételével mindenütt 90%-nál nagyobb arányban működtek helyi szervezetként, arányuk a Közép-Dunántúlon volt a legmagasabb, 94%. A településfejlesztéssel foglalkozó civilek körében elsősorban az aprófalvas régiókban domináns a saját közvetlen környezetükre kiterjedően tevékenykedők hányada. Ez az érték a Nyugat-Dunántúlon volt a legmagasabb, 88%, csakúgy, mint a polgári védelem, tűzoltás tevékenységben, ami szintén e régióban szolgált leginkább a helyi érdekeket. Az oktatási célokat szolgáló nonprofitok Közép-Magyarország kivételével valamennyi régióban 85% körüli arányban tevékenykedtek helyi

hatókörrrel. A szociális ellátást végzők körében ez a hányad számottevően kisebb, országos átlagban 61% volt, s a régiók esetében 47 és 76% között szóródott.

6. ábra

A nonprofit szervezetek számának megoszlása hatókör szerint, 2010

A regionális hatókörű szervezetek munkájukat döntően több településre, megyére kiterjedően végzik, ez főként a gazdaságfejlesztési, munkaügyi, valamint a többcélú adományosztás, nonprofit szövetségek tevékenységi körbe tartozó nagyobb alapítványokra jellemző. Ugyanakkor a környezetvédelmi, jogvédelmi és az egészségügyi célokat szolgáló szervezetek között is néhány régióban jelentős a regionális szinten működők száma.

Az országos hatókörű kategóriába tartozó nonprofitok között erőteljes a területi koncentráció, több mint héttizedük ugyanis közép-magyarországi székhellyel rendelkezett. Ez alapvetően meghatározza azt, hogy milyen tevékenységet végeznek. Az országban működő összes kulturális célú, szabadidő, hobbi, szociális ellátással foglalkozó, valamint szakmai, gazdasági érdekképviselőt ellátó nonprofit szervezetek sorrendben 19, 8, 15, illetve 31%-a ugyanis a legszélesebb földrajzi körben végezte tevékenységét és egyúttal közép-magyarországi székhellyel rendelkezett. Az országos hatókörű nonprofitok aránya a többi tevékenységcsoportban is jóval nagyobb a fővárosban és Pest megyében, mint bármely más térségben. A vidéki régiókban az országos szinten folytatott tevékenység a kutatási céllal működők körében a leggyakoribb.

A nonprofit szervezetek tevékenységi köre igen széles kört ölel fel. Legtöbbjük minden régióban a szabadidő, hobbi tevékenységi körben működött, döntő részben alapítványként, vagy egyesületi formában. A tevékenység szerteágazó jellegéből adódóan megtalálható közöttük a játék, a szabadidő hasznos eltöltése, a természetjárás, vadásztársaságok, horgászegyesületek működtetése, vagy az öregdiákokat tömörítő szervezetek is.

**A nonprofit szervezetek számának megoszlása
tevékenységcsoport szerint, 2010**

Megnevezés	Közép-Magyar-ország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyar-ország	Észak-Alföld	Dél-Alföld	Ország összesen
Szervezetek száma	22 604	6 578	6 481	6 745	7 252	7 562	7 765	64 987
Ebből arány %:								
Kultúra	14,2	11,6	12,5	12,5	10,7	10,8	11,8	12,5
Sport	9,6	13,1	14,4	12,0	12,5	11,7	12,3	11,6
Szabadidő, hobbi	14,6	19,4	18,5	19,4	16,6	17,7	19,4	17,1
Oktatás	13,4	13,3	11,7	11,4	14,5	15,0	14,6	13,5
Egészségügy	5,9	3,6	4,2	4,1	4,0	4,5	4,2	4,7
Szociális ellátás	9,6	8,2	6,6	8,0	8,1	9,6	9,8	8,8
Településfejlesztés	3,8	8,6	7,6	8,4	8,5	6,5	5,5	6,2
Szakmai, gazdasági érdekképviselő	3,8	8,6	7,6	8,4	8,5	6,5	5,5	6,2

Ez előbbin túl a legtöbb szervezet oktatási, kulturális, vagy sport feladatokat látott el. A nonprofitok szolgáltatóként jelentős súllyal jelentek meg a kulturális piacon is, pótolva azt az űrt, melyet a gazdasági átalakulást követő intézménybezárások, pénzügyi nehézségek okoztak. E körben működő nonprofitok 94%-a klasszikus civil szervezetként működött 2010-ben, hiszen az 1990-es évek elején az adókedvezményekre vonatkozó szabályok az alapítványok létrehozását ösztönözték.

A klasszikus civil szervezetek szerepe a sport területén is meghatározó, jellegükből adódóan a sporttevékenység elsősorban egyesületi, a sporttámogatás pedig alapítványi formában működik.

A nonprofitok átlagosan 8,8%-a szociális területen tevékenykedett. Ezen szervezetek rugalmasságuk, valamint a marginális csoportokkal szembeni nagyobb befogadóképességük miatt az állami szociális ellátó rendszer kiegészítéseként, vagy akár helyettesítőjeként a hátrányos helyzetű személyeket segítő feladatokat is végeznek.

A településfejlesztéssel foglalkozó szervezetek csakúgy, mint a gazdaságfejlesztéshez kapcsolódók, átvették az önkormányzatok egyes tevékenységeit is. Ebből adódóan gyakoriságuk jellemzően az aprófalvas régiókban nagyobb az átlagosnál.

A nonprofitok átlagosan 6,2%-át a szakmai, gazdasági érdekképviselői munkát végző szervezetek tették ki. Tevékenységük skálája széles körű, a szakmai érdekképviselőket, a szakszervezeteket, a gazdakörök, a hegyközségeket, az ipar-területeket, terméktanácsokat, munkástanácsokat egyaránt ide tartoznak.

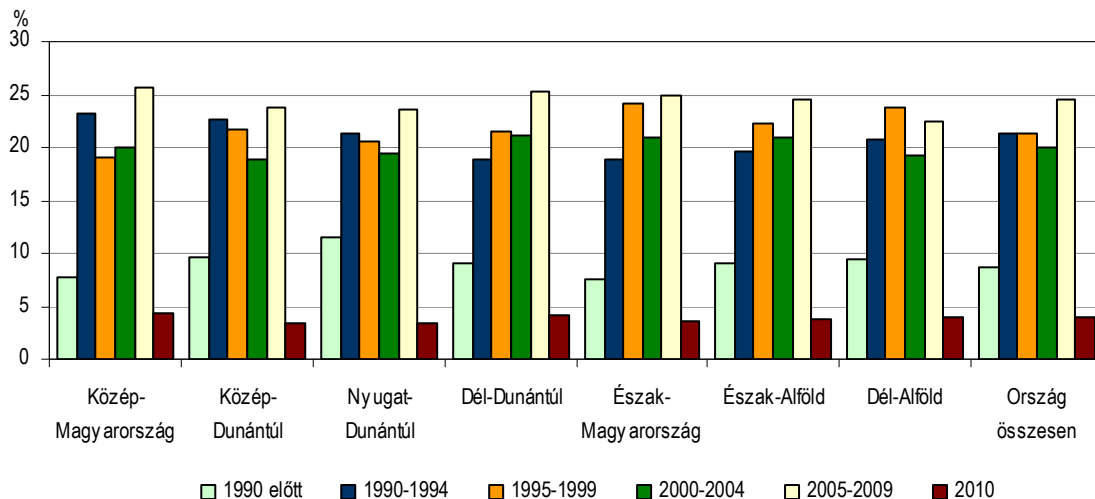
A további tevékenységcsoportokba sorolt szervezetek súlya lényegesen kisebb, a társadalomban azonban fontos szerepet töltenek be, mivel olyan területeken tevékenykednek, ahol az állam által hatékonyan nem mindig ellátható feladatokat végeznek. Közéjük tartoznak a vallással, a kutatással, a polgárvédelem, tűzoltással, vagy jogvédelemmel foglalkozók. Ennél is kisebb számban működnek a többcélú adományosztás, nonprofit szövetségek, a nemzetközi kapcsolatok, vagy a politika

tevékenységcsoportba sorolt nonprofitok. A közbiztonság védelmére alapított szervezetek a teljes állomány mindössze 3,5%-át képviselték, hányaduk régióként viszont jelentősen eltér. Közép-Magyarországon még a 2%-ot sem érte el, Észak-Magyarországon viszont az öt százalékot is meghaladta.

A nonprofit szervezetek alapítása tekintetében két időszak határozható meg, az 1990-et megelőző, valamint az azt követő évtizedek, mivel létrejöttüket alapvetően meghatározta a mindenkor aktuális társadalmi-gazdasági környezet, valamint a jogszabályi előírások. A második világháborútól az 1989-ig tartó időszakban az önszerveződésekre erőteljesen hatottak a szigorú állami korlátozások. Alapítványok létrehozására alig volt mód, mivel miniszteri engedélyhez kötötték, majd ez a lehetőség is megszűnt 1959-ben. Az egyre erősebb társadalmi igény hatására csupán 1987-től kelt ismét életre az alapítványi nonprofit szféra. Ezzel is magyarázható, hogy a 2010-ben is működő nonprofit szervezetek kevesebb mint egytizedét alapították 1990 előtt. Ezen időszak óta fennálló szervezetek aránya a Nyugat-Dunántúlon volt a legnagyobb (12%), emellett Közép-Magyarország és Észak-Magyarország kivételével mindenütt meghaladta az átlagost. A rendszer-váltást követően a különböző típusú önszerveződések alakulása nagy lendületet vett, melyet jól jelez, hogy a 2010-ben működő szervezetek egyaránt átlagosan ötöde az 1990. évet követő három ötesztendősi periódusban jött létre.

7. ábra

**A nonprofit szervezetek számának megoszlása
alapításuk ideje szerint, 2010**

1990 és 1994 között hozták létre az alapítványok 31, a munkavállalói érdekképviseletek 41%-át. A régiók közül Közép-Dunántúlon arányaiban a legtöbb alapítvány és munkavállalói érdekképviselet ekkor alakult. A köztisztviselők és a közalapítványok tekintetében 1995 és 1999 közötti időszak emelhető ki, előbbieket 68, utóbbiakat 46%-át ugyanis ekkor alapították. A Polgári Törvénykönyv módosítását követően megjelent új szervezeti formák számukat tekintve ugyan nem számottevőek, a szektorba irányuló források nagyságrendjét és összetételét azonban jelentősen átalakították.

A hazai nonprofit szektor életében új változást hozott a 2007-től 2009-ig terjedő időszak. Ekkor már sem közalapítványt, sem közhasznú társaságot nem alapíthattak, egyúttal megtörtént utóbbiak többségének nonprofit gazdasági társasággá történő átalakítása, vagy jogutód nélküli megszűnése. Ebből adódóan a nonprofit társaságok legnagyobb hányada 2005–2009 között alakult. Ekkor jött létre a legtöbb egyesület is (átlagosan 28%-uk), ami Közép-Magyarországon háromezer, a többi régióban pedig ezret meghaladó számú szervezetet jelentett. Az összes nonprofit 4,0%-a 2010-ben jött létre, ezen belül pedig a nonprofit gazdasági társaságok egytizede. Az ekkor alakult nonprofitok hányada Közép-Magyarországon volt a legnagyobb.

Az 1990 előtt létrejött mintegy 5 700 szervezet 62%-a a politikailag semleges sport és szabadidő, hobbi tevékenységcsoportokba tartozott. A szakmai, gazdasági érdekképviselők 8,3%-os, a kulturális nonprofitok 6,2%-os, a polgárvédelemmel, tűzoltással foglalkozók pedig 5,9%-os részt képviseltek. A szervezetek alapításának 1990 utáni gyors növekedését az is elősegítette, hogy olyan intézményi ellátásokat tudtak új, vagy helyettesítő szolgáltatóként nyújtani, melyek a rendszerváltás előtt állami monopóliumok voltak. Erre utal, hogy az 1990-es évtizedben jött létre az oktatási szervezetek hattizede, a szociális nonprofitok 47%-a, vagy a kisebb súlyú vallási célúak közel kétharmada.

A privatizáció során átalakult a vállalati tulajdonosi szerkezet, egyúttal az önkormányzatok is tulajdonossá válhattak. Az 1990-es évek elején ekkor nagy számban hoztak létre a forráshiány ellensúlyozására és központi normatívák kiegészítésére szolgáló oktatási és kulturális nonprofit szervezeteket, döntően alapítványi formában. A települések működtetése érdekében 1994-től már közalapítványokat és közhasznú társaságokat is alapítottak. Az ezredfordulót követően ezen tevékenységek érdekében kevesebb szervezet jött létre, a szociális ellátásokat célzó alapítása viszont az évtized végére ismét erőteljesebbé vált, melyben a gazdasági válság hatásai is szerepet játszottak. Ebben az időszakban jött létre a gazdaságfejlesztéssel foglalkozó szervezetek több mint négytizede, de ismét előtérbe került a szabadidő, hobbi, a környezetvédelem, s nem utolsósorban az egészségügy területe. E változásokat az európai uniós csatlakozás révén megnyíló nagyobb pályázati lehetőségek is befolyásolták. A gazdaságfejlesztési célokat szolgáló szervezetek egytizedét 2010-ben alapították, de a kultúra, a környezetvédelem, vagy az egészségügy, a szociális ellátás is említhető, mint minden időszakban fontos tevékenységeket motiváló, segítő szervezetek.

A nonprofit szervezetek aktivitása, gazdálkodása

Aktivitás

2010-ben a nonprofit szervezetek 92%-a tevékenykedett – elsősorban pénzügyi értelemben véve – aktívan, azaz rendelkezett pénzbevétellel. További 3,8%-uk aktívan, de bevétel nélkül működött, 4,0%-uk pedig nem folytatott tényleges tevékenységet. A civilek aktivitása Dél-Alföldön és Nyugat-Dunántúlon a legkedvezőbb, ahol az országosnál 2 százalékponttal magasabb hányaduknak volt pénzforgalma, valamint e két régióban a legalacsonyabb az inaktív aránya. A közép-dunántúli szervezetek szintén kiemelhetők: ugyancsak nagyobb részük, 93%-uk realizált bevételt, emellé azonban átlagos inaktivitás társult. Ezzel szemben a közép-magyarországi, az észak-magyarországi és az észak-alföldi régió arányszámai alacsonyabb fokú aktivitásról tanúskodnak.

3. tábla

A nonprofit szervezetek aktivitása, 2010

(százalék)

Régió	Aktív, pénzbevétellel	Aktív, pénzbevétel nélkül	Inaktív	Összesen
Közép-Magyarország	91,0	4,4	4,6	100,0
Közép-Dunántúl	93,1	3,0	3,9	100,0
Nyugat-Dunántúl	94,0	3,3	2,7	100,0
Dél-Dunántúl	92,9	3,3	3,8	100,0
Észak-Magyarország	91,3	4,1	4,6	100,0
Észak-Alföld	91,7	3,8	4,6	100,0
Dél-Alföld	94,4	3,0	2,6	100,0
Ország összesen	92,2	3,8	4,0	100,0

Szervezeti forma alapján a szektorban az egyéb nonprofit szervezetek a legtevékenyebbek, 96%-uknak volt bevétele. (Az ide tartozó nonprofit gazdasági társaságok, közalapítványok és nonprofit intézmények tevékenységük jellegéből fakadóan magasabb aktivitási rátát jeleznek.) A Dél-Alföldön ez az arány különösen magas, 98%-ot tett ki. A pénzforgalmat felmutató egyéb nonprofitok aránya a közép-dunántúli, a dél-dunántúli és az észak-alföldi térségben szintén átlag feletti. A klasszikus civil szervezetek aktivitása az átlagossal megegyező, a régiók közül hasonlóképp a Dél-Alföldön és a Nyugat-Dunántúlon figyeltek meg nagyobb fokú aktivitást. Ezzel szemben az érdekképviseletet ellátó nonprofitok bizonyultak a „legpasszívabbnak”, körükben a legmagasabb, 5,7% az inaktív hányada. (Ez alól a köztisztviselők kivétel képeznek, melyek az egyéb szervezeteknél is magasabb arányban realizáltak bevételt.) Arányuk az Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon az egytizedet is elérte.

A nonprofitok számával összhangban a pénzbevétellel rendelkezők döntően szabadidős (17%), oktatási (14%), kulturális (13%), valamint sport (12%) tevékeny-

seget végeztek. A bevétel nélkül működők között kiegyenlítettebb a tevékenységek szerinti eloszlás, s a kisebb súlyú területek, úgy mint a környezetvédelem, jogvédelem, vagy a településfejlesztés nagyobb szerephez (4,5–8,1%) jutnak. Az inaktívak legtöbbször, 23%-a szabadidős tevékenységet folytatott. Az egyes tevékenységcsoportokat megfigyelve az oktatásban mutatkozott a legnagyobb (95%), a jogvédelemben és a politikában pedig a legkisebb aktivitás. Ez utóbbi területeken 13, illetve 8,8% volt a bevétel nélküliek, s egyaránt 12% az átmenetileg nem működők hányada.

Területi összehasonlításban egyértelműen az oktatás területe emelhető ki, hiszen a központi régió kivételével mindenütt átlagos, valamint azt meghaladó ezen szervezetek tevékenységének intenzitása. A Közép-Dunántúlon, Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön közülük kerültek ki a legaktívabb civilek. Közép-Magyarországon és Dél-Alföldön a többcélú adományoztatás, nonprofit szövetségek, a Nyugat-Dunántúlon a vallással kapcsolatos tevékenységek, Dél-Dunántúlon pedig a közbiztonság védelme csoportba tartozók a legtevékenyebbek.

A működési jellemzőket tekintve a nonprofitok kilenctizedének tevékenységét kísérték különféle pénzmozgások, azaz voltak egyidejűleg bevételei és kiadásai. 2,5%-uk gyűjtött pénzt, kiadásai azonban nem merültek fel, 2,0%-uknak kizárólag költségei keletkeztek, s 5,8%-uk teljesen pénz nélkül működött. A régiók közül szintén a dél-alföldi és a nyugat-dunántúli szervezetek mutatói a legkedvezőbbek, de a közép-dunántúliak mellett a dél-dunántúliak is átlagosnál jobb jellemzőkkel bírnak.

4. tábla

A nonprofit szervezetek működési jellemzői, 2010

(százalék)

Régió	Bevételei, kiadásai vannak	Pénzt gyűjt, nincs kiadása	Tartalékból él, csak kiadása van	Pénz nélkül működik	Összesen
Közép-Magyarország	88,6	2,4	2,4	6,6	100,0
Közép-Dunántúl	90,2	2,9	1,7	5,2	100,0
Nyugat-Dunántúl	91,7	2,3	1,9	4,2	100,0
Dél-Dunántúl	90,4	2,5	1,9	5,1	100,0
Észak-Magyarország	88,6	2,7	2,1	6,7	100,0
Észak-Alföld	88,7	2,9	1,7	6,6	100,0
Dél-Alföld	92,1	2,3	1,7	3,9	100,0
Ország összesen	89,7	2,5	2,0	5,8	100,0

Az aktivitási rátával összhangban az egyéb nonprofitok és az érdekképviselőket ellátók közül a köztisztviselők rendelkeztek a legnagyobb arányban (előbbieket 95%-a, utóbbiak 99%-a) bevételekkel és kiadásokkal is. Az egyéb kategóriába sorolt szervezeteknél Nyugat-Dunántúlon és Észak-Magyarországon kivételével minden térségben átlag felett alakult a pénzforgalmat elkönyvelők hányada. (Nyugat-Dunántúlon ez az arány 92%-ot tett ki, mely megegyezett a klasszikus civil szervezetek körében megfigyelt legmagasabb részarányal.) Az érdekképviselők

között fordult elő a leggyakrabban (7,6%), hogy pénz nélkül működtek. Részese-
désük az északi régiókban legnagyobb, 12–13%-os.

A többcélú adományosztás, nonprofit szövetségek tevékenységcsoportban a legnagyobb (94%), de a közbiztonság védelmével, oktatással vagy sporttal foglalkozók körében is jelentős (92–93%) a bevétellel és kiadással egyaránt rendelkező szervezetek aránya. Ezzel szemben a jogvédelmi és a politikai nonprofitok között a leggyakoribb (20%, illetve 16%), hogy sem bevételeik, sem költségeik nem keletkeztek. Pénzforgalmi szempontból a legaktívabbak a többcélú adományosztást folytató civilek közül kerültek ki a dél-alföldi, a központi és az északi régiókban is.

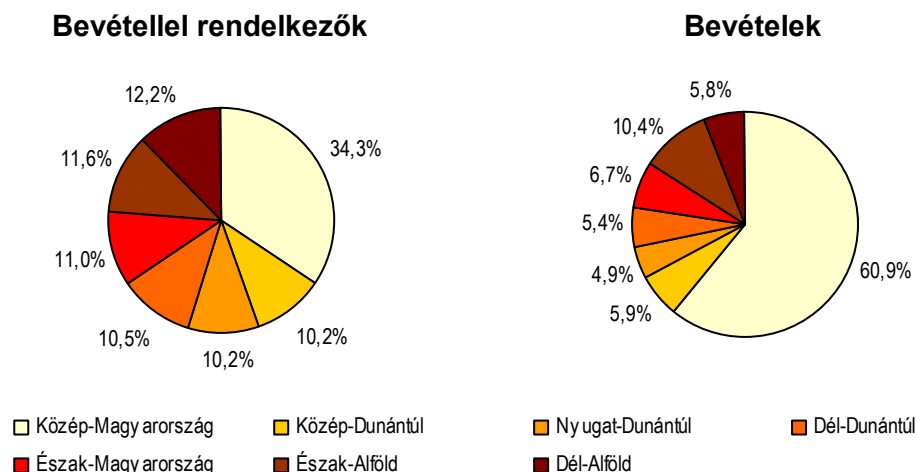
Bevételek

A nonprofit szervezetek évről-évre növelték bevételeiket, az ezredfordulót követő évtizedben folyóáron 1,4-szeres növekményt értek el. Észak-Alföldön több mint négyszeresére, Észak-Magyarországon 3,3-szeresére, de Közép-Dunántúlon és Dél-Dunántúlon is átlag felett bővült a befolyt összeg nagysága.

2010-ben az országban mintegy 60 ezer nonprofit szervezet számolt be arról, hogy tevékenységéből bevétele keletkezett, s összességében 1 202 milliárd forintot realizáltak. A szervezetszám területi eloszlásához hasonló a bevétellel rendelkezők aránya, a bevételek azonban eltérő képet mutatnak. A főváros koncentráló ereje szembe-
tűnő, a források a központi és a többi régió között 61–39%-os arányban oszlottak meg. A térségek közül Észak-Alföld is jelentősebb szeletet (egy-
tized) képviselt, míg a legkisebb mértékben (4,9%) a Nyugat-Dunántúl részesedett.

8. ábra

A bevétellel rendelkező nonprofitok és bevételeik megoszlása, 2010

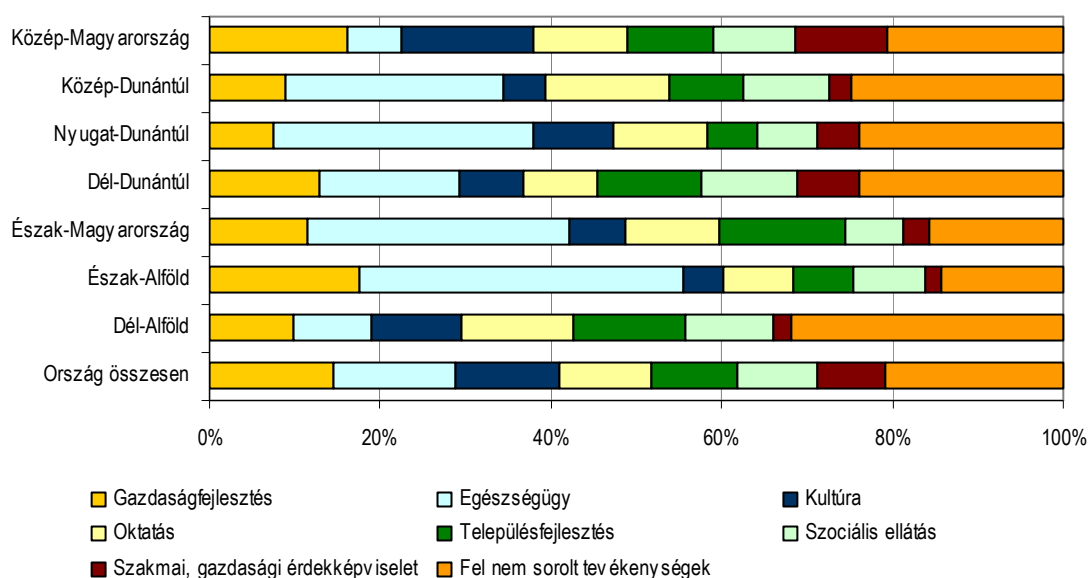
Egy szervezetre átlagosan 20,1 millió forint bevétel jutott. Az átlagot döntően befolyásoló, – Budapest vezető társadalmi és gazdasági szerepköréből adódóan – legtöbb forrást gyűjtő Közép-Magyarországon a mutató értéke 35,6 millió forintot tett ki. Az egy nonprofitra vetített összeg az Észak-Alföldön 18,0 millió forint volt, a többi régióban jóval átlag alatt, 10–12 millió forint között szóródott.

A szervezeti forma szerinti megoszlással megegyezően a bevétellel rendelkező szervezetek legtöbbször, 87%-a a klasszikus civilek közül került ki. Az egyéb nonprofitok és az érdekképviselők 6,4%-ot, valamint 6,1%-ot képviseltek. Azonban ettől lényegesen eltérően a bevételek meghatározó része, 56%-a az egyéb nonprofitok, 35%-a a klasszikus civilek, s fennmaradó 8,4%-a az érdekképviselők tevékenységéből származott. Az egyéb kategóriába sorolt szervezetek elsősorban a nonprofit gazdasági társaságok „bevételorientáltabb működése” révén értek el kimagasló eredményt, míg számuk háromötödöt, forrásaik kilencztedes részarányt tettek ki. Az egyéb nonprofitok bevételeiből való részesedése Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon az átlagosnál is jelentősebb, 77, illetve 69%-os. A klasszikus besorolású szervezetek esetében a közép-dunántúliak, a dél-dunántúliak és a dél-alföldiek tevékenységéhez köthető nagyobb arányú (40–41%) összeg. Az érdekképviselők körében pedig a Közép-Magyarországon működők szereztek átlagosnál nagyobb részt (11%) a bevételekből.

Az egy szervezetre vetített összegek jól szemléltetik az egyéb nonprofitok dominanciáját a bevétel szerzésben, a mutató értéke 175,8 millió forintot, miközben a klasszikus civileké 8,1 millió forintot, az érdekképviselőké pedig 27,7 millió forintot tett ki. A közép-magyarországi egyéb besorolású szervezetek mindegyikére 311,5 millió forint, az észak-alföldiekre pedig szintén átlagot meghaladóan 207,9 millió forint jutott.

9. ábra

A bevételek megoszlása tevékenységcsoport szerint, 2010

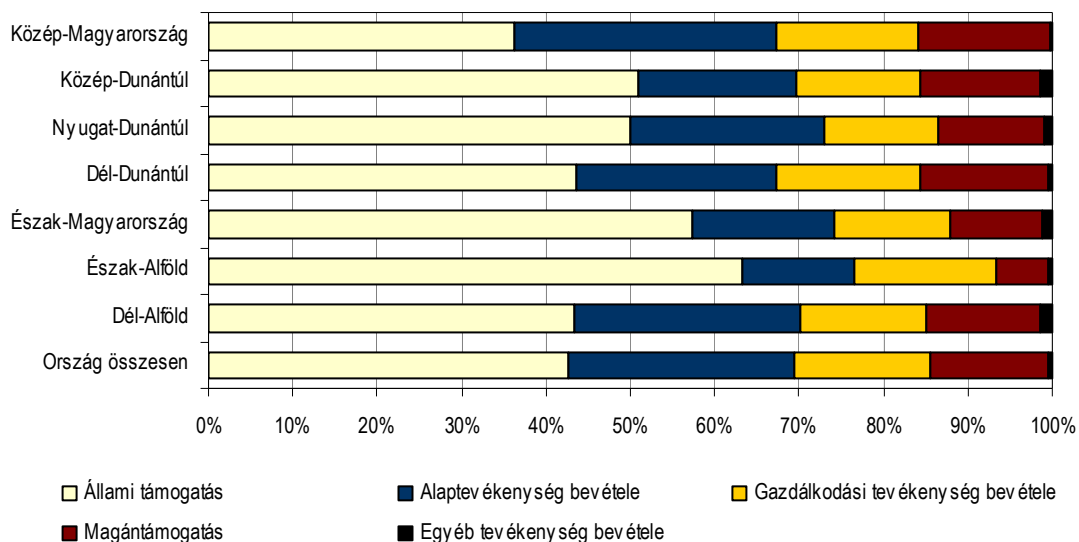
A nagyobb szervezetszámot regisztráló tevékenységcsoportok közül a kultúrában, az oktatásban, továbbá a szociális ellátásban keletkezett a bevételek szintén magasabb hányada (12, 11, illetve 9,4%-a). Ennél is nagyobb részesedést könyvelhettek el viszont a gazdaságfejlesztési (15%) és az egészségügyi (14%) tevékenységet folytatók. Előbbiek esetében kiemelkedő összeget, 108,4 millió forintot számláltak szervezetenként. Emellett a településfejlesztő (10%) és a szakmai, gazdasági érdekképviselő

ellátó (8,0%) nonprofitok érték el jelentősebb arányú bevételt. Míg a gazdaságfejlesztésből származó források Közép-Magyarországon és Észak-Alföldön meghatározóbbak (16–18%), az egészségügyben realizáltak a Közép-Dunántúlon, a Nyugat-Dunántúlon, Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön számottevőbbek (sorrendben 26–38% közötti részarányúak). Kulturális tevékenységből a központi régióban (16%), oktatásból a Közép-Dunántúlon (15%), szociális ellátásból pedig a Dél-Dunántúlon (11%) folyt be arányaiban nagyobb összeg.

A nonprofit szektor bevételeinek jelentősebb részét, több mint kétötödét az állami támogatások adták, a magántámogatások pedig 14%-kal részesedtek. A hozam további több mint egynegyede alaptevékenységből, 16%-a gazdálkodásból, s mindössze fél százaléka egyéb tevékenységből származott.

10. ábra

A bevételek megoszlása források szerint, 2010

Az 514,1 milliárd forint értékű állami dotációk valamivel több mint fele (ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy az összbevételnél 9,4 százalékponttal kisebb hányada) a közép-magyarországi szervezetek között került kiosztásra. E forrás további 15%-a az észak-alföldi nonprofitokhoz került, ahol a bevételek struktúrájában a legnagyobb, 63%-os hányadot képviselte. Az alaptevékenység és a magántámogatás súlya egyértelműen a központi régióban a legnagyobb. A gazdálkodásból származó összegek a Dél-Dunántúlon töltötték be a legfontosabb szerepet, de Közép-Magyarországon és Észak-Alföldön is átlag feletti a részt képviseltek. Az egyéb bevételek háromtizede a központi régióban, emellett 16%-a Észak-Magyarországon, s egyaránt 15%-a a Közép-Dunántúlon és Dél-Alföldön keletkezett.

Tevékenységsztruktúrájukból eredően az állami hozzájárulások mintegy héttizede az egyéb nonprofitok kezében összpontosult, 28%-ukkal pedig a klasszikus civilek rendelkeztek. Az előbbinél jóval nagyobb arányban részesedtek az egyéb besorolású szervezetek az Észak-Alföldön (82%), valamint Észak-Magyarországon (77%), míg a klasszikus szervezetek esetében a dél-alföldi (46%) és a dél-dunántúli régióban (37%).

A második legnagyobb bevételi forrást jelentő alaptevékenységből származó összeg felét az egyéb nonprofitok, közel egyharmadát a klasszikus civilek, s 18%-át az érdekképviseltek produkálták. Az egyéb kategóriába tartozók az alföldi régiókban még kiemeltebb szerephez jutottak (északon 62%, délen 58%-os a részesedésük). A klasszikus civilek pedig Közép- és Nyugat-Dunántúlon bírtak a legnagyobb súllyal (42–43%).

A gazdálkodási bevételek az alaptevékenységből származóknál is nagyobb arányban (57%) köthetők az egyéb nonprofitokhoz, míg a klasszikus civilek részesedése hasonló, az érdekképviselteké jóval kisebb, egytizedes. E forrás szintén az Alföldön (különösen északi felén, 85%), emellett azonban Észak-Magyarországon (78%) is jelentősebb súlyt képviselt. A klasszikus szervezetek közül a közép-dunántúliak tettek szert legnagyobb arányban (41%) gazdálkodásból bevételre.

A magántámogatások 65%-a a klasszikus, háromtizede pedig az egyéb nonprofit szervezetekhez került. Előbbiek esetében a dél-dunántúliak (70%) és a közép-magyarországiak (68%), utóbbiak közül az észak-magyarországiak (47%) és a dél-alföldiek (45%) emelhetők ki.

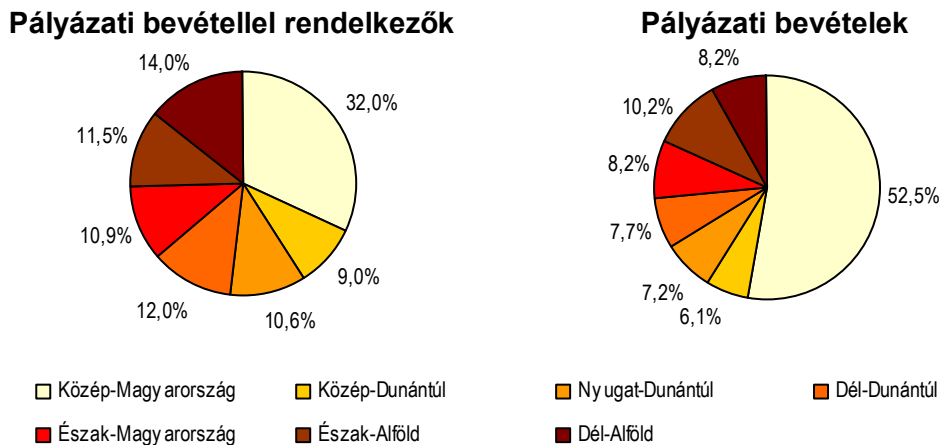
Az állami támogatások szerepe a tevékenységek jellegéből adódóan az egészségügyben és a polgárvédelem, tűzoltásban a legnagyobb, a bevételek több mint háromnegyedét adták. A régiók közül Közép-Dunántúlon, Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön az egészségügyben, Közép-Magyarországon, Nyugat-Dunántúlon, Dél-Dunántúlon és Dél-Alföldön pedig a polgárvédelem, tűzoltásban működők finanszírozásában jelentősebb a dotációk súlya.

A szakmai, gazdasági érdekképviseléssel és a településfejlesztéssel foglalkozók esetében a bevételek átlagosnál jóval nagyobb hányada, 56, valamint 53%-a alaptevékenységből származott. E tekintetben azonban területi összehasonlításban differenciáltabb képet kapunk, további tevékenységek (kutatás, környezetvédelem vagy szakmai, gazdasági érdekképviselő) is felmerülnek, ahol az alaptevékenység a legjelentősebb arányt képviseli a bevételi szerkezetben.

Pályázati források

A pályázati úton nyert bevételek tíz év alatt az összbevételeknél is nagyobb ütemű, közel két és félszeres növekedést értek el. 2010-ben a több mint 18 ezer pályázatot nyert nonprofit 121,3 milliárd forint támogatásra tett szert. Míg a szervezetszám területi megoszlása csupán kisebb eltéréseket mutat a bevétellel rendelkezők számától, az összegek tekintetében már jelentősebb különbségek adódnak. A pályázati források kisebb hányada, 52%-a került a közép-magyarországi civilekhez, s Észak-Alföld kivételével (mely régió egyébként a második legnagyobb, egytizedes részarányt képviselte) a többi térség nagyobb szeletet tudhatott magáénak.

A pályázati bevétellel rendelkezők és pályázati bevételeik megoszlása, 2010

Az egy nyertes szervezetre vetített pályázati összeg 6,7 millió forintot tett ki, mely a központi régióban 4,3 millió forinttal magasabb. A mutató értéke a többi térségben 3,9–6,0 millió forint között szóródott a legalacsonyabb és a legmagasabb értéket képviselő Dél-Alföld és Észak-Alföld között.

Szervezeti forma szerint is jelentős eltérések tapasztalhatók: míg a bevételek döntően az egyéb nonprofitok kezében összpontosultak, a pályázati összegek 47%-ával a klasszikus civilek (ők alkották a kiírásokon nyertes szervezetek 92%-át), 44%-ával az egyéb nonprofitok, s 8,9%-ával az érdekképviseltek rendelkeztek. (A nyertesek számát tekintve azonban jóval nagyobb különbség figyelhető meg: a klasszikus civil szervezetek közül összesen 16 520-an, az egyéb nonprofitok esetében 893-an jutottak pályázati forrásokhoz az országban. A két szervezeti jelleg közötti eltérés minden régióban megfigyelhető.) Dél-Alföldön a klasszikus civilek még meghatározóbbak, itt a pályázati források 59%-át nyerték el. Az egyéb csoportba tartozó szervezetek az Észak-Alföldön (56%), Észak-Magyarországon (54%), valamint Nyugat-Dunántúlon (52%) jutottak nagyobb pályázati összeghez. Területi koncentrációjukból következően az érdekképviseltek közül a közép-magyarországiak esetében figyeltek meg nagyobb pályázati aktivitást, ahol az elnyert összegek 15%-át ők könyvelhették el.

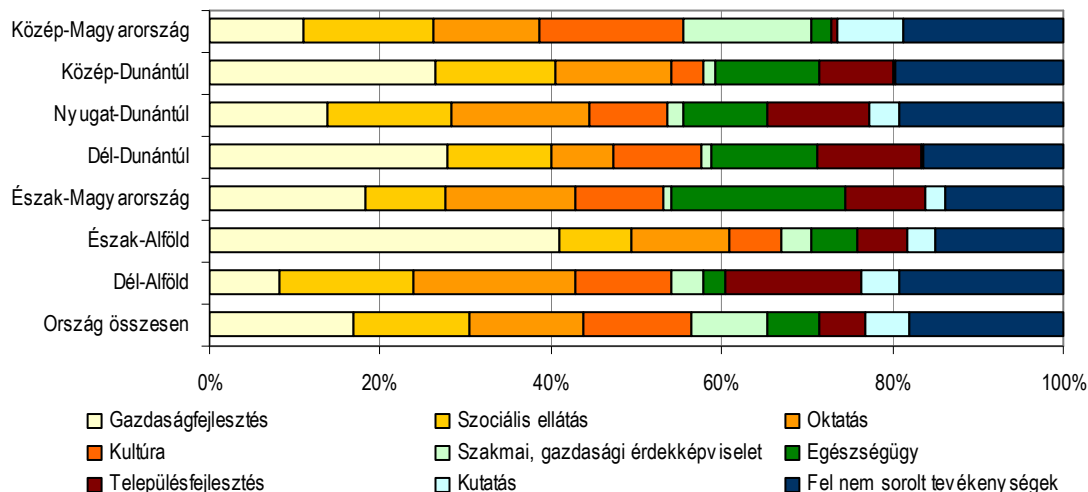
A szervezetek magas száma, valamint tevékenységük jellege miatt az egy nyertes klasszikus civilre jutó pályázati bevétel összege igen alacsony, 3,5 millió forintot tett ki. Ez az egyéb nonprofitok esetében 59,7 millió, az érdekképviselteknél pedig 17,0 millió forint volt. A bevételek fajlagos mutatójához hasonlóan itt is mindhárom besorolásnál a közép-magyarországi szervezetek érték el a legmagasabb értéket, különösen az egyéb nonprofitok körében (91,5 millió forint).

A pályázati bevételek meghatározó részét a gazdaságfejlesztési (17%), a kulturális, az oktatási és a szociális (egyenként 13–14%) tevékenységet folytató szervezetek érték el, azaz ők tekinthetők a különféle tenderek legaktívabb és legsikeresebb résztvevőinek. A gazdaságfejlesztéssel foglalkozók mindegyikére 41,0 millió forint forrás jutott, mely 34,3 millió forinttal felülmúlta az átlagot. E tevékenység Közép-Magyarország mellett különösen az Észak-Alföldön eredményezett magas bevételt, ahol a források kétötödét adta, a fajlagos mutató értéke (62,4 millió forint) pedig

közel ugyanakkora volt. A Közép-Dunántúlon, a Dél-Dunántúlon szintén e tevékenységcsoportban realizálták a legtöbb pályázati bevételt. Ezzel szemben a központi régióban a kultúra, a Nyugat-Dunántúlon és a Dél-Alföldön az oktatás, Észak-Magyarországon pedig az egészségügy területén szerezték a legnagyobb forrást.

12. ábra

A pályázati bevételek megoszlása tevékenységcsoport szerint, 2010

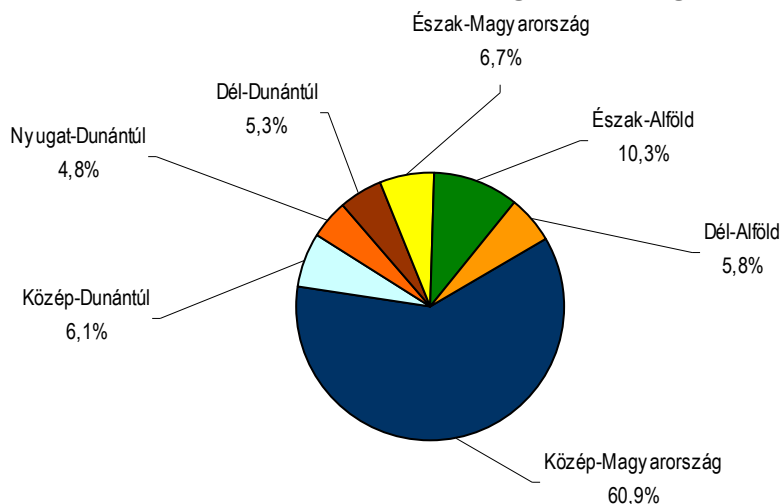

Kiadások

2010-ben a nonprofit szektor kiadásai országosan 1 213 milliárd forintot tettek ki, mely nagyobb volt a szektor által elért összes bevételnél. A bevételekhez hasonlóan a kiadások régiós eloszlásában is Közép-Magyarország szerepe kiemelkedő, ugyanis az összes ráfordítás valamivel több, mint 60%-a itt realizálódott. Ennek oka, hogy itt található a legtöbb és legnagyobb költségvetéssel rendelkező szervezet. E térség adta az országban működő nonprofit szervezetek több mint egyharmadát, a szektor bevételeinek hattizedét, illetve a foglalkoztatottak 45%-át. A kiadások fennmaradó része a többi régió között 4,8 és 10,3 százalék között szóródott.

13. ábra

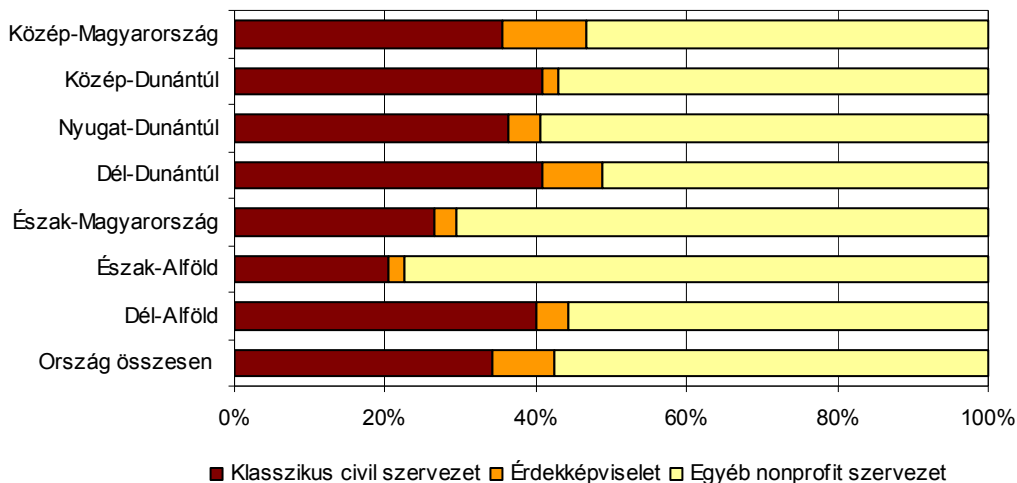
A nonprofit szervezetek kiadásainak megoszlása régiók szerint, 2010

A szervezeti jelleget tekintve a bevételekhez hasonlóan az összes kiadás 34%-a a klasszikus civil szervezetekhez, 8,1%-a érdekképviselőkhöz, közel hattizede az egyéb nonprofitokhoz kötődött. Régiós összehasonlításban jelentős eltérések figyelhetők meg. A szélsőértéket Észak-Alföld képviselte, ahol a klasszikus civilek és az érdekképviselők az átlagosnál jóval kisebb, ezzel szemben az egyéb nonprofitok annál nagyobb részt képviseltek. Közép- és Dél-Dunántúlon, valamint a Dél-Alföldön a klasszikus civil szervezetek kiadások között képviselt hányada számottevően nagyobb volt az országosnál, Közép-Magyarországon és Dél-Dunántúlon ugyanez az érdekképviselőkről mondható el. A kiadások megoszlása jelentősen eltér a szervezetszám alakulásától, ugyanis a nonprofit szektor döntő része minden régióban klasszikus civilként, s közel egyforma hányada érdekképviselőként illetve egyéb nonprofit szervezetként működött.

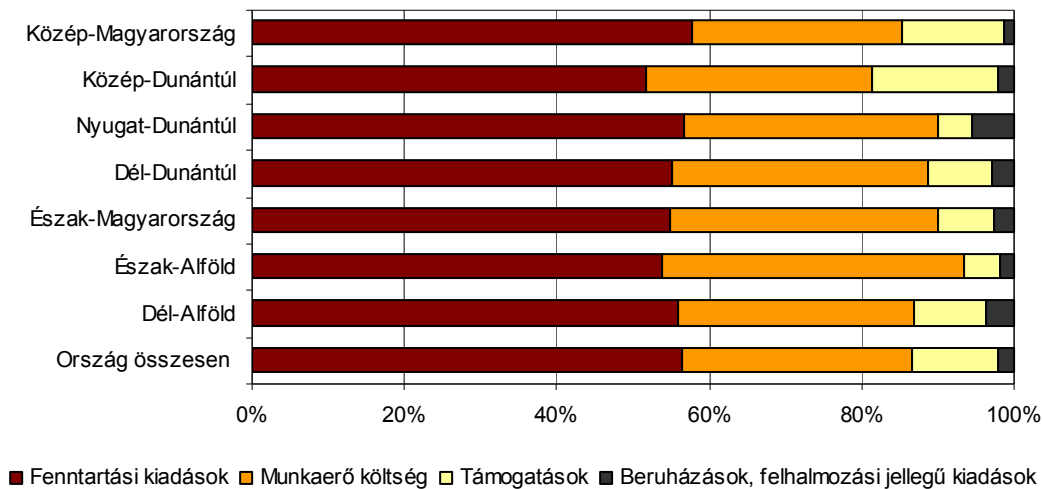
14. ábra

A nonprofit szervezetek kiadásainak megoszlása szervezeti jelleg szerint, 2010

Tevékenységcsoport alapján vizsgálva a kiadások alakulását megfigyelhető, hogy legnagyobb hányadukat az egészségügy, a gazdaságfejlesztés, a kultúra, az oktatás valamint a településfejlesztés területén működő nonprofitok kötötték le, a legkisebb részt pedig a politika, a közbiztonság védelme illetve a vallás területén tevékenykedők képviselték. Együttesen az előbb felsoroltak az összes költség valamivel több mint hattizedét, utóbbiak kicsivel több mint egy százalékát adták. Az összetétel az egyes régiókban az országoshoz hasonlóan alakult. A három dunántúli térségben, Észak-Magyarországon valamint Észak-Alföldön az egészségügyben tevékenykedő szervezetek kiadásai voltak a legnagyobbak, melyek Dél-Dunántúl kivételével jóval az átlag felett alakultak. Közép-Magyarországon a kultúrával, Dél-Alföldön az oktatással foglalkozó nonprofitok ráfordításainak aránya alakult a legmagasabban. A kiadások hányada a politikai szervezetek körében volt a legkisebb minden térségben, kivéve Közép-Magyarországot, ahol a polgárvédelem, tűzoltás, illetve Dél-Dunántúlt, ahol a vallás tevékenységcsoportba tartozó szervezetekről mondható el ugyanez.

A nonprofit szervezetek kiadásainak megoszlása költségnevek szerint, 2010

A nonprofit szektor költségeinek összetételében a folyamatos működéssel kapcsolatos kiadások dominálnak. A fenntartási kiadások (anyagköltség, szolgáltatásvásárlás, értékcsökkenési leírás, kamatfizetés, adófizetés, hiteltörlesztés, egyéb költségek, egyéb ráfordítások) hányada 56%-ot képviselt, a munkaerő költség (bérköltség, megbízási díjak, személyi jellegű egyéb kifizetések, társadalombiztosítási járulék) pedig harminctizedes részt tett ki. A kiadások mindössze átlagosan 2,0%-a jelent meg beruházási illetve felhalmozási jellegű ráfordításként.

Országos szinten a fenntartási kiadások hányada a sport, a szabadidő, hobbi, a környezetvédelem, valamint a közbiztonság védelme, míg a munkaerő költség súlya működési jellemzőikből következően a polgárvédelem, tűzoltás, az egészségügy, a gazdaságfejlesztés, munkaügy valamint a településfejlesztés, lakásügy területén volt kiemelkedően magas. Előbbi aránya Észak-Magyarországon a szabadidő, hobbi, Közép-Dunántúlon a közbiztonság védelme, Nyugat-Dunántúlon valamint a két alföldi régióban a politikai tevékenységgel foglalkozó nonprofitoknál volt a legmagasabb. Dél-Dunántúlon a nemzetközi kapcsolatok, Észak-Magyarországon a kutatásban tevékenykedők fenntartási kiadásainak aránya volt a legjelentősebb. A munkaerő költség Közép-Magyarországon az egészségügyben, Közép-Dunántúlon és Észak-Magyarországon a gazdaságfejlesztés, munkaügyben, Nyugat-Dunántúlon a szociális ellátásban, Dél-Dunántúlon valamint az alföldi térségekben a polgárvédelem, tűzoltásban érte el a legmagasabb hányadot.

2010-ben több nagy költségvetésű közalapítvány megszűnt illetve átalakult, részben ennek hatására a korábbi évekhez képest visszaesett a szektor által nyújtott támogatások összege, így ez a vizsgált időszakban 137 milliárd forintot tett ki, melynek 93%-a pénz formájában jelentkezett. A kiosztott támogatások 71%-a Közép-Magyarországi szervezetektől származott, a többi térség közül Közép-Dunántúl képviselte a legnagyobb hányadot 9,0%-kal, Nyugat-Dunántúl a legkisebbet 1,9%-kal, a további négy régió aránya 4,1 és 4,9 százalék között alakult. Átlagosan a

legtöbb támogatást, az összes 56%-át klasszikus civil szervezetek, közel négytizedét egyéb nonprofitok, öt százalékát érdekképviseltek nyújtották.

Az adományok háromnegyed részét szervezetek, 25%-át a lakosság számára juttatta el a nonprofit szektor. Az országoshoz képest jelentős eltérés Közép-Dunántúlon, Dél-Dunántúlon illetve Észak-Alföldön figyelhető meg. Előbbi két régióban a szervezeti támogatások aránya elérte a 88%-ot, utóbbiban 84%-ot tett ki.

A nyújtott támogatások összes kiadáson belüli aránya az átlagosnál lényegesen magasabb volt a politika, az oktatás, a szociális ellátás, a vallással kapcsolatos tevékenységek, a nemzetközi kapcsolatok valamint a közbiztonság védelme tevékenységcsoportban. Ellenben céljukból eredően jóval az kisebb arányú támogatást nyújtottak a nonprofitok az egészségügy, a környezetvédelem, a szabadidő, hobbi valamint a településfejlesztés, lakásügy területén.

A kiosztott támogatások hányada az oktatásban tevékenykedők esetében minden régióban, a vallással foglalkozóknál – Nyugat-Dunántúl kivételével – szintén minden térségben meghaladta az országost. Az előzőeken kívül Közép-Magyarországon a szociális ellátással, Közép-Dunántúlon és Észak-Alföldön a nemzetközi kapcsolatokkal, Dél-Dunántúlon a kutatással, Észak-Magyarországon pedig a többcélú adományosztással foglalkozók által jutott adományok aránya volt még jelentős.

2010-ben országosan az egy szervezetre vetített kiadás összege 18,7 millió forint volt. Egyedül Közép-Magyarországon alakult magasabban az érték, azonban itt jóval nagyobb szintet ért el, 32,7 millió forintot tett ki. Az országos átlagot egyedül Észak-Alföldön közelítette meg (16,5 millió), Közép-Dunántúlon és Észak-Magyarországon nem érte el a 11 és fél milliót, míg Nyugat-Dunántúlon illetve Dél-Alföldön alakult a legalacsonyabban, mindkét térségben egyaránt 9 millió forint volt.

Foglalkoztatottak, önkéntesek a nonprofit szervezeteknél

A foglalkoztatottak jellemzői

A nonprofit szektor működésében mind nagyobb szerepet kap a fizetett munkaerő, melyet számuk a szervezetekénél jóval nagyobb növekedése is jelez. 2010-ben a megfigyelt nonprofitok mintegy 143 és félezer foglalkoztatottal tevékenykedtek. A létszám azonban a szervezetek kis hányadának, mindössze 16%-ának alkalmazásában állt. E tekintetben a régiók között megfigyelhető általános fejlettségi sorrendtől eltérő képet kapunk. A közép-magyarországi nonprofitok mintegy ötöde alkalmazott fizetett munkaerőt, a Dél-Alföldön ez a hányad 16, az Észak-Alföldön 15%-os volt. A Nyugat-Dunántúlon a szervezetek mindössze 12%-a foglalkoztatott kisebb-nagyobb létszámot, a további három régiót egyaránt 14%-os hányad jellemezte.

Az alkalmazottal rendelkező nonprofitok előfordulását jelentősen befolyásolja szervezeti formájuk, tevékenységük célja, illetve bevételeik nagysága. Az ország mindegyik térségében az alapítványokat és az egyesületeket tömörítő klasszikus civil szervezetek működésében a legkisebb a fizetett alkalmazottak szerepe, e körben csupán minden nyolcadik tevékenykedett foglalkoztatottal. Ezzel szemben a döntő részben közalapítványokat és nonprofit gazdasági társaságokat összefoglaló egyéb nonprofit szervezetek közül átlagosan minden második céljait szolgálta fizetett munkaerő. E szempontból a két szélsőértéket Nyugat-Dunántúl és Közép-Magyarország képviselte 36, illetve 64%-kal. A tevékenységcsoportok közül három emelhető ki, ahol az alkalmazottal tevékenykedő szervezetek gyakorisága számottevően nagyobb az átlagosnál: a gazdaságfejlesztés, munkaügy, a többcélú adományozás, nonprofit szövetségek, valamint a szakmai, gazdasági érdekképviselet.

5. tábla

A foglalkoztatottal rendelkező nonprofit szervezetek aránya a bevétel nagysága szerint, 2010

(százalék)

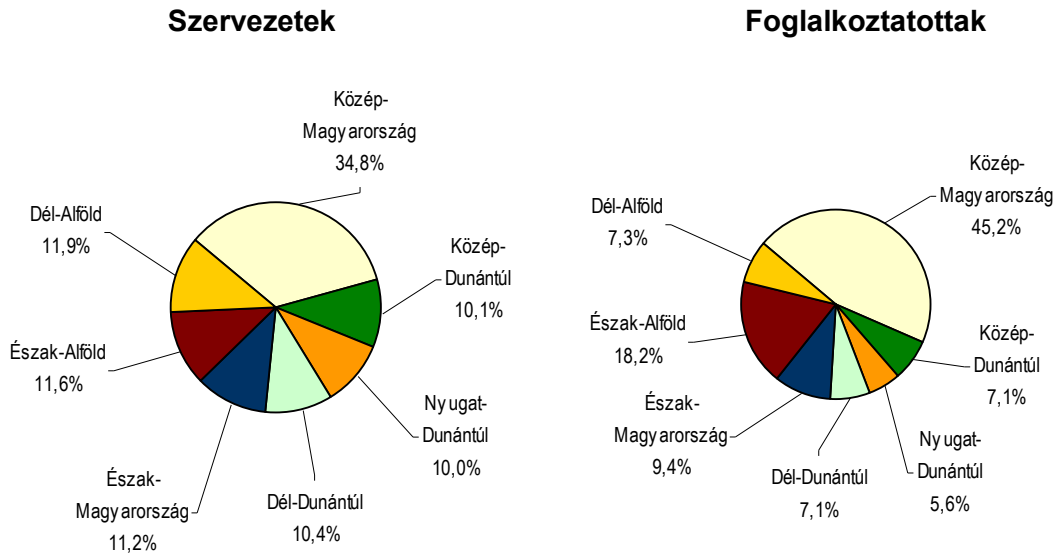
Régió	Bevételemnagyság, ezer Ft					Összesen
	– 50	51 – 500	501 – 5 000	5 001 – 50 000	50 001–	
Közép-Magyarország	0,5	1,2	8,9	51,6	87,7	19,3
Közép-Dunántúl	0,2	0,4	8,4	57,6	88,8	13,7
Nyugat-Dunántúl	0,2	0,4	6,0	56,1	91,8	11,6
Dél-Dunántúl	0,1	0,6	8,4	63,1	89,8	14,0
Észak-Magyarország	0,3	0,6	9,8	59,8	90,3	13,6
Észak-Alföld	0,3	0,6	10,7	59,8	89,3	14,8
Dél-Alföld	0,1	0,2	11,8	61,1	90,9	15,8
Ország összesen	0,3	0,7	9,2	56,1	88,8	15,8

A szervezetek az elért bevételek nagyságának növekedésével egyre nagyobb részben foglalkoztatnak fizetett munkaerőt, mely gazdálkodásuk kedvezőbb,

kiegyenlítettebb voltával is összefügg. Az alkalmazottal rendelkezők számát és gyakoriságát tekintve a bevétel nagyság-csoportok között minden régióban az 5 millió Ft éves árbevétel tekinthető választóvonalnak. Az ennél nagyobb forrásból gazdálkodó nonprofitok átlagosan 61–68%-a foglalkoztatott fizetett munkaerőt, a legfeljebb öt millió Ft-ot elérők között ez az arány jóval kisebb, csupán Észak-Alföldön érte el, s Dél-Alföldön haladta meg az 5%-ot.

16. ábra

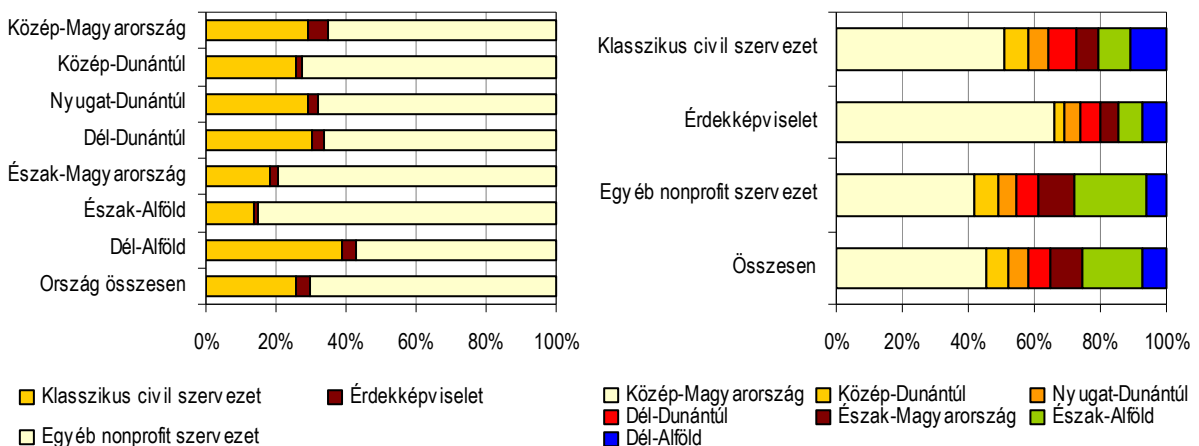
A nonprofit szervezetek és foglalkoztatottaik számának megoszlása, 2010

A humán kapacitás döntő része, 45%-a a közép-magyarországi, további közel egyötöde az észak-alföldi nonprofitoknál dolgozott, az ország többi régiójának súlya e tekintetben elmaradt a szervezetek között képviselt hányadától. A fővárost is magában foglaló térség dominanciája szervezeti jellemzők alapján is szembeűnő, az érdekképviseletek körében a közép-magyarországi foglalkoztatottak hányada mintegy kétharmados, tevékenység alapján pedig mindössze három területen, a szabadidő, hobbi, az egészségügy és a polgárvédelem, tűzoltás esetében kisebb számottevően az átlagosnál.

17. ábra

A foglalkoztatottak számának megoszlása, 2010

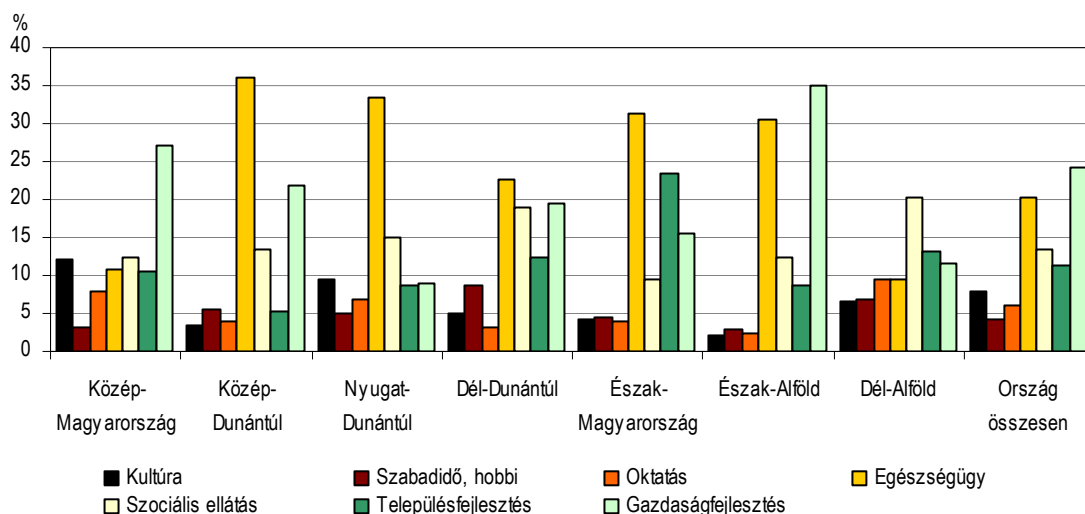

Működésük jogi keretei szerint a foglalkoztatottak túlnyomó részét – átlagosan héttizedét – mindenütt az egyéb nonprofit szervezetek alkalmazták, ami tevékenységük jellegéből és működésük stabilitásából, bevételeik nagyságából adódott. Az észak-alföldi régióban különösen nagy szerepet töltek be, ahol 85%-kal részesedtek a teljes létszámból. A foglalkoztatottak második legnagyobb csoportja az alapítványokat és egyesületeket tömörítő klasszikus civil szervezeteknél tevékenykedett. Hányaduk a Dél-Alföldön közel négytizedes volt, de Észak-Magyarország és Észak-Alföld kivételével mindegyik térségben meghaladta az egynegyedet. Az érdekképviselő tevékenysége az átlagnál jóval centralizáltabb, összesen közel öt és félezer főt alkalmaztak az országban, mintegy kétharmadukat a közép-magyarországi nonprofitoknál.

Tevékenységszám alapján megfigyelve a három dunántúli régióban és Észak-Magyarországon a legtöbbet egészségügyi szolgáltatásokat nyújtó nonprofit szervezeteknél dolgoztak, hányaduk 23 és 36% között szóródott. Az Észak-Alföldön arányuk szintén ezen intervallumba esett, háromtizedet tett ki, azonban a teljes létszám 35%-a a gazdaság fejlesztése érdekében tevékenykedett. Közép-Magyarországon szintén ez utóbbi tevékenységi terület foglalkoztatta a legnagyobb létszámot, a Dél-Alföldön pedig a szociális ellátás szerepe a leghangsúlyosabb. A foglalkoztatottak száma alapján a 18 tevékenységszám közül négy olyan emelhető ki, amelyek az ország mindegyik régiójában a legfontosabb öt terület között szerepel: az egészségügyi, a szociális ellátások, valamint a település- és a gazdaságfejlesztés. E célokat szolgáló nonprofit szervezetek foglalkoztatták a teljes létszám együttesen legalább 54%-át (Dél-Alföld), azonban Észak-Magyarországon hányaduk mintegy nyolctizedes, az Észak-Alföldön pedig még ennél is magasabb, 86%-os volt. Ezek mellett a kulturális, a szabadidős tevékenységet, valamint az oktatást célzó nonprofitok emelhetők ki, ahol számottevőbb létszámot alkalmaztak.

18. ábra

A hét kiemelt tevékenységszám foglalkoztatottak száma a teljes létszám százalékában, 2010

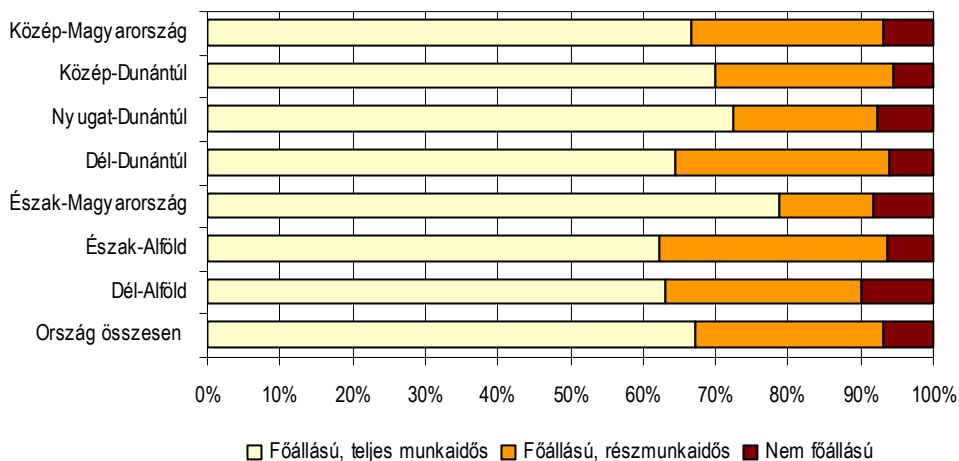

A korábban említettek alapján a nonprofit szervezetek tevékenységének kereteit alapvetően meghatározza az elért bevétel nagysága, amely az alkalmazott létszám tekintetében is megfigyelhető. 2010-ben a szektorban foglalkoztatottak túlnyomó része, az összes 98%-a olyan nonprofit alkalmazásában állt, mely éves szinten legalább öt millió forintból gazdálkodhatott. Ez az arány Közép-Magyarországon és Észak-Alföldön az átlagosnál valamivel nagyobb volt, de az ország többi területén is elérte, vagy meghaladta a 95%-ot. Mindez a szektor erőteljes területi és szervezeti koncentrációjára utal.

Az alkalmazottal rendelkező nonprofit szervezetek jellemzően főállású, ezen belül is teljes munkaidős dolgozókkal végzik tevékenységüket, a vizsgált szervezetek összességében 96,3 ezer főt e formában, további 37,1 ezer főt pedig részmunkaidőben foglalkoztattak. A főállásúak hányada Észak-Magyarországon volt a legmagasabb, közel négyötödös, emellett Közép- és Nyugat-Dunántúlon haladta meg az átlagost. A részmunkaidős foglalkoztatás a dél-dunántúli és az észak-alföldi nonprofit szervezetek körében a leggyakoribb, egyaránt mintegy háromtizedes. A nem főállásban alkalmazottak hányada jóval kisebb az előbbieknél, egyedül a Dél-Alföldön érte el a 10%-ot.

19. ábra

A foglalkoztatottak számának megoszlása, 2010

Szervezeti forma alapján a foglalkoztatottak átlagosnál nagyobb hányadát alkalmazták főállásban a jellemzően nagyobb forrásból gazdálkodó egyéb nonprofit szervezetek, ezzel szemben a klasszikus civil szervezetek, illetve annál is nagyobb mértékben az érdekképviseltek körében a nem főállású forma gyakorisága a nagyobb az általánosan jellemzőnél.

A tevékenység célját megfigyelve az ország minden régiójában az egészségügyi nonprofitok körében a főállású foglalkoztatottak hányada meghaladta az országos átlagot jelentő 93%-ot. Dél-Alföld kivételével ugyanez mondható el a polgárvédelem, tűzoltás tevékenységcsoportba sorolt szervezetek esetében is, illetve Észak-Alföldet leszámítva a településfejlesztést célzó körében. A hét régió közül öt-öt esetében szintén kiemelkedő arányok figyelhetők meg a gazdaságfejlesztés és a szociális ellátás területén is.

2010-ben az olyan nonprofit szervezetek, amelyek alkalmaztak fizetett munkaerőt, átlagosan 14 főnek fizettek rendszeres munkabért. A mutató nagysága területileg jelentős különbségeket mutat. Értéke Észak-Alföldön volt a legmagasabb, ahol egy nonprofit szervezet átlagosan 23 alkalmazottal tevékenykedett. Ezen kívül egyedül Közép-Magyarországon (15) haladta meg az átlagost, az észak-magyarországi nonprofitok ugyanis 14, a három dunántúli régióban bejegyzettek egyaránt 11, a dél-alföldiek azonban csupán 9 főt foglalkoztattak.

Szervezeti jelleg alapján szintén a tevékenységi területek és az elért bevétel nagyságának különbségei következtében az egyéb nonprofitok esetében jóval átlag feletti mutatóval találkozunk, mely országosan 49 főt jelentett, ezen belül azonban jelentős a szóródás: az Észak-Alföldön 84 főt tett ki, miközben a Dél-Alföldön még a harmincat sem érte el. A klasszikus civil szervezetek és az érdekképviselőket ezzel szemben mindössze 5–5 fővel működtek, s körükben nincsen az előbbihez hasonló nagyságú különbség az egyes régiók között.

6. tábla

Az egy nonprofitra jutó foglalkoztatottak száma szervezeti jelleg szerint, 2010

(fő)

Régió	Klasszikus civil szervezet	Érdekképviselő	Egyéb nonprofit szervezet	Összesen
Közép-Magyarország	6,4	6,2	51,8	14,9
Közép-Dunántúl	4,3	2,3	38,2	11,4
Nyugat-Dunántúl	4,4	3,0	38,9	10,7
Dél-Dunántúl	4,6	3,8	39,3	10,8
Észak-Magyarország	3,9	3,0	45,8	13,7
Észak-Alföld	4,6	3,9	84,3	23,3
Dél-Alföld	4,7	3,3	26,6	8,6
Ország összesen	5,3	4,7	49,3	14,0

A nonprofit szervezetek működésében négy olyan terület – az egészségügy, a szociális ellátás, a településfejlesztés, valamint a gazdaságfejlesztés – van, ahol a mutató nagyobb az átlagosnál. Az egészségügyi célokat szolgáló nonprofitok az ország minden régiójában kiemelkedő létszámot – átlagosan 61 főt – foglalkoztattak, azonban a Nyugat-Dunántúlon, Észak-Magyarországon, valamint az Észak-Alföldön ez az érték meghaladta a százat is, ami az említett térségek ellátórendszerének sajátosságait mutatja. A gazdaságfejlesztés foglalkoztatási szempontból megfigyelhető jelentősége szintén minden régióban kiemelkedő, ezen belül is elsősorban az Észak-Alföldön, ahol egy ilyen tevékenységet folytató nonprofit szervezet átlagosan 86 fővel végezte tevékenységét. Az előbbiekhöz képest nem olyan kiugró mértékben, de szintén nagyobb humán erő kapacitással tevékenykedtek a szociális ellátás, valamint a településfejlesztés területén nyilvántartott nonprofitok. Előbbiek között az észak-magyarországiak, utóbbiaknál pedig a közép- és nyugat-dunántúliak, valamint az észak-alföldiek kivételével minden térségben relatíve nagyobb létszámmal végezték tevékenységüket.

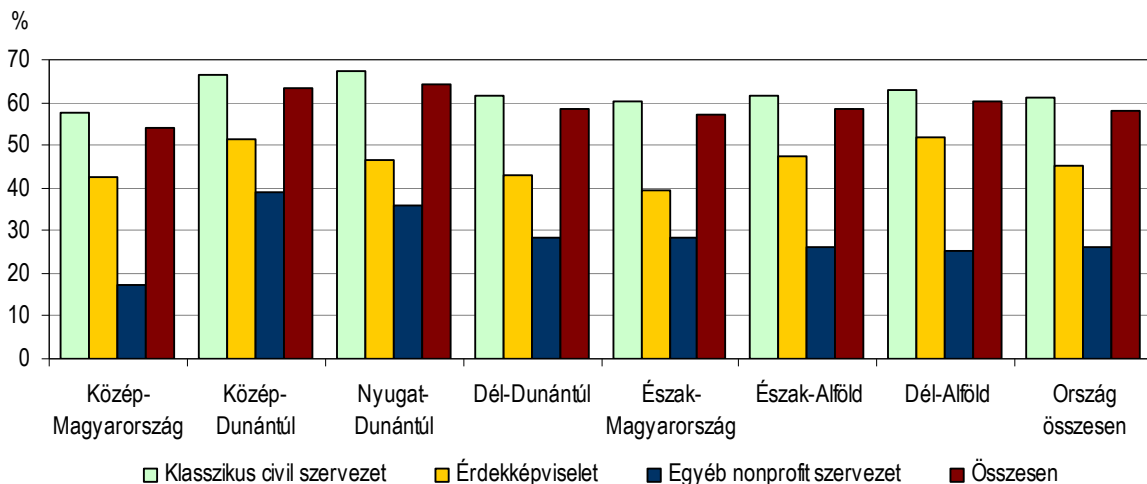
A nonprofit szervezetek egy része tevékenységéből, gazdasági helyzetéből adódóan a feladatainak ellátásához szükséges munkaerőt teljes egészében, vagy részben megbízási szerződéssel foglalkoztatott munkavállalókkal biztosítja. 2010-ben a szektor e formában 37,9 ezer főt alkalmazott, majd minden másodikat a Közép-Magyarországon bejegyzett szervezetek, a többi régióban a létszám 2 400 és 4 000 fő között alakult. A szerződéses foglalkoztatási forma az – amúgy ritkábban és akkor is kisebb létszámot alkalmazó – klasszikus civil szervezetekre a legjellemzőbb, ugyanis hányaduk minden régióban meghaladta az 50%-ot, ezen belül is Közép-Dunántúlon, Észak-Magyarországon, valamint a Dél-Alföldön a hattizedet is elérte. A szerződéses foglalkoztatottak legtöbbször a régiók szinte mindegyikében a kulturális, az oktatási, valamint a szakmai, gazdasági érdekképviseletet ellátó nonprofitok alkalmazták, emellett a sport, a szabadidő, hobbi, valamint Közép-Dunántúlon az egészségügy és a szociális ellátás, Dél-Dunántúlon szintén ez utóbbi terület, a Nyugat-Dunántúlon pedig a többcélú adományosztás, nonprofit szövetségek emelhető ki.

Önkéntesek

2010-ben a nonprofit szervezetek átlagosan 58%-ának munkáját segítette önkéntes személy rendszeresen, vagy eseti jelleggel. Az önkéntesekkel tevékenykedő nonprofitok előfordulásáról általánosságban elmondható, hogy az ország azon régióiban nagyobb a hányaduk, ahol a fizetett munkaerő alkalmazása ritkábban fordul elő körükben. A szektor szereplőinek egyaránt 64%-a rendelkezett önkéntesekkel a Nyugat-Dunántúlon, illetve a Közép-Dunántúlon, emellett arányuk a Dél-Alföldön is elérte a hattizedet. A tevékenység jogi keretei alapján a klasszikus civil szervezetek között a leggyakoribb az önkéntes munka igénybevétele, ezzel szemben a foglalkoztatásban jelentős súlyt képviselő egyéb nonprofitoknál jóval ritkábban fordul elő.

20. ábra

Az önkéntes segítővel rendelkező nonprofitok aránya szervezeti jelleg szerint, 2010

A nonprofitok tevékenységéhez rendelkezésre álló források alapján a legmagasabb bevételi kategóriába tartozó, alapvetően fizetett foglalkoztatottal működők az átlagosnál számottevően kevesebbszer éltek az önkéntesek segítségével, körükben mindössze a szervezetek 16–31%-a vett igénybe ilyen lehetőséget. Az önkéntesekkel rendelkezők hányada minden régióban az 50 és 500 ezer forint, valamint az 500 ezer és 5 millió forint közötti összegből gazdálkodók között egymáshoz hasonló és jelentősen meghaladja az átlagost.

2010-ben közel 418 és félezer önkéntes segítette a nonprofit szektor tevékenységét. A létszám tekintetében a régiók között nincs jelentős különbség, egyedül a közép-magyarországi szervezetek emelhetők ki, melyeknél az összes segítő közel négytizede tevékenykedett. A rendszeres és az alkalmi önkéntesek száma mindegyik régióban hasonlóan alakult, s Közép-Dunántúl kivételével utóbbiak voltak a többen. Az önkéntesek jellemzően olyan nonprofitok munkájában vettek részt, melyek nem foglalkoztattak fizetett munkaerőt. Ezt jelzi, hogy a régiók többségében az önkéntesek legalább nyolctizede – még Közép-Magyarországon is hattizede – alkalmazott nélkül működő nonprofitokat segítette.

7. tábla

A nonprofit szervezetek önkénteseinek főbb jellemzői, 2010

Régió	Önkéntesek száma, fő	Önkéntes munkaóra, ezer	Egy önkéntesre jutó munkaóra	Az önkéntes munka értéke, millió Ft
Közép-Magyarország	161 435	20 692	128	20 742
Közép-Dunántúl	46 362	6 349	137	6 365
Nyugat-Dunántúl	43 763	4 942	113	4 954
Dél-Dunántúl	40 743	4 732	116	4 744
Észak-Magyarország	40 212	5 157	128	5 170
Észak-Alföld	42 875	5 843	136	5 858
Dél-Alföld	43 017	5 486	128	5 500
Ország összesen	418 407	53 203	127	53 332

Az önkéntesek túlnyomó többsége a klasszikus civil szervezetek munkáját támogatta, hányaduk az ország minden régiójában meghaladta a kilenctizedet.

Az önkéntes munka a nagyobb lakossági aktivitást feltételező területeken jellemző. A különböző tevékenységek közül ugyanis hat olyan emelhető ki, ahol összességében több mint kétharmaduk tevékenykedett. Ezen területek a kultúra, a sport, a szabadidő, hobbi, a szociális ellátás, a közbiztonság védelme, valamint a többcélú adományosztás, nonprofit szövetségek. Együttes súlyuk a Közép-Dunántúlon 74%-ot tett ki, emellett Közép-Magyarország és Dél-Dunántúl kivételével mindenütt elérte a héttizedet. Az önkéntes létszám legnagyobb hányada, régiónként három-ötthizede, a már szervezettebb működést mutató 500 ezer és 5 millió forint közötti összegből gazdálkodó nonprofitok munkáját segítette, legkisebb részük pedig mindenütt a legalacsonyabb (50 ezer forint alatti) és a legmagasabb (50 millió forint feletti) bevétel-kategóriába tartozók tevékenységében vett részt.

2010-ben a nonprofit szervezetek önkéntesei összesen 53,2 millió óra munkát végeztek, melynek területi megoszlása, valamint szervezeti és tevékenység szerinti jellemzői a létszámhoz hasonlóan alakultak. Egy önkéntes átlagosan 127 óra munkát végzett, ezen belül a közép-dunántúli és az észak-alföldi nonprofitoknál tevékenykedők voltak a legaktívabbak, 137 illetve 136 órával, emellett a közép-magyarországi, az észak-magyarországi és a dél-alföldi mutató (128) közelítette meg az országosan jellemző értéket, ezzel szemben a Nyugat-Dunántúlon, valamint a Dél-Dunántúlon mindössze 113 és 116 órát töltöttek segítségnyújtással.

Az önkéntesek által elvégzett munka értéke 53,3 milliárd forintot tett ki, azaz a szektor ekkora összeget takarított meg azáltal, hogy nem fizetett alkalmazottat foglalkoztatott, hanem tevékenységéhez az önkéntesek segítségét vette igénybe¹. A megtakarítás döntő része a létszámhoz, valamint az elvégzett munkaidőhöz hasonlóan a klasszikus civil szervezeteknél jelentkezett.

¹ A becült bérmegtakarítás a számított önkéntes foglalkoztatottak száma és a nonprofit szektorban az egy számított főállású foglalkoztatottra jutó éves átlagos munkabér szorzata.

Megjegyzések:

A százalék- és viszonyszámokat a kerekítés nélküli adatokból számítjuk.
Az adatok és a megoszlási viszonyszámok kerekítése egyedileg történik, ezért a részadatok összegei eltér(het)nek az összesen adatoktól.
A népességre vetített mutatókat lakónépességi adatok alapján számítottuk.
Részletes módszertani információkat tartalmaz a Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2010 című kiadvány.

Jelmagyarázat:

- = a megfigyelt statisztikai jelenség nem fordult elő.
- .. = az adat nem ismeretes.
- 0 = a mutató értéke olyan kicsi, hogy kerekítve zérust ad.
- + = előzetes adat.
- | = a vonallal elválasztott adatok összehasonlíthatósága korlátozott.

További információk, adatok (linkek):

[Módszertan](#)

[Táblázatok](#)

ISBN 978-963-235-360-9

Elérhetőségek:

Felelős szerkesztő: Nyitrai József igazgató

További információ: Kása Katalin tájékoztatási osztályvezető

Telefon: (+36-96) 502-423, katalin.kasa@ksh.hu

info.gyor@ksh.hu, telefon: (+36-96) 502-400